

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ, ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ- ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ, ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

Πτυχιακή Εργασία

Μετάφραση από τα γερμανικά προς τα ελληνικά του άρθρου: «EU in Auflösung? Die Rückkehr der Grenzen und die populistische Gefahr» του Albrecht von Lucke και μεταφραστικά σχόλια

Σαχπατζίδου Δήμητρα

A.M: Ξ2015093

Επιτροπή Εποπτείας: Seel Olaf Immanuel

Κεντρωτής Γιώργος

Κέρκυρα

Φεβρουάριος 2020

Μετάφραση από τα γερμανικά προς τα ελληνικά του άρθρου: “EU in Auflösung? Die Rückkehr der Grenzen und die populistische Gefahr” του Albrecht von Lucke και μεταφραστικά σχόλια

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	4
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	5
2. ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ.....	7
3. ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΑ.....	20
4. ΚΕΙΜΕΝΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ.....	35
5. ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΗ ΕΝΤΟΛΗ.....	37
6. ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ.....	39
6.1 ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ.....	39
6.2 ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ.....	40
6.3 ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ.....	42
6.4 ΙΔΙΑΖΟΝΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ.....	46
7. Η ΧΡΗΣΗ ΥΠΕΡΣΥΝΔΕΣΜΩΝ ΣΤΟ ΚΣ.....	47
8. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΚΣ.....	48
9. ΓΛΩΣΣΑΡΙ ΕΙΔΙΚΩΝ ΟΡΩΝ.....	49
10. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	53
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	54

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το παρόν ακαδημαϊκό πόνημα παρουσιάζει ένα σημαντικό κομμάτι γνώσεων αναφορικά με την Επιστήμη της Μετάφρασης. Είναι μόνο ένα κομμάτι, διότι στο σύνολο των γνώσεων περιλαμβάνονται και οι γνώσεις που αποκόμισα από τις παραδόσεις των μαθημάτων. Όπως σοφά πίστευε ο Σωκράτης, ότι το γραπτό είναι βουβό, δεν μπορεί να απαντήσει σε αυτόν που του θέτει ερωτήματα. Έτσι μέσα από τις παραδόσεις κατά την διάρκεια των σπουδών μου είχα την ευκαιρία να λύσω απορίες, με την επιστημονική τεκμηρίωση των αξιόλογων καθηγητών μου. Με όλα αυτά τα εφόδια, λοιπόν, βρίσκομαι ένα βήμα πριν κάνω πράξη το καθήκον μου αλλά προ πάντων την επιθυμία μου στον τομέα της μετάφρασης. Αισθάνομαι ευγνωμοσύνη και θα ήθελα να ευχαριστήσω, πρώτα από όλους, την οικογένειά μου, που χωρίς την συμβολή της δεν θα βρισκόμουν σε αυτό το στάδιο. Τέλος, χάρη στην συμβολή και καθοδήγηση των καθηγητών κ. Olaf Immanuel Seel και κ. Γιώργο Κεντρωτή, κατάφερα να φέρω εις πέρα το παρόν ακαδημαϊκό πόνημα και τους ευχαριστώ θερμά.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία ασχολείται με τη μετάφραση ειδικού κειμένου και αποτελείται από τα περιεχόμενα, τον πρόλογο, την εισαγωγή, το πρωτότυπο, το μετάφρασμα, την κειμενική ανάλυση του πρωτοτύπου, τη μεταφραστική εντολή και τη θεωρητική προσέγγιση της διαδικασίας της μετάφρασης, όπου αναλύονται βασικά θέματα σε σχέση με τη μετάφραση, τις μεταφραστικές τεχνικές και τα μεταφραστικά προβλήματα. Επίσης, δίνονται παραδείγματα από το πρωτότυπο και το μετάφρασμα για την τεκμηρίωση της χρήσης της μεταφραστικής θεωρίας και της επίλυσης των μεταφραστικών προβλημάτων. Εν συνεχεία ακολουθεί το γλωσσάρι, το οποίο περιέχει τους όρους τους οποίους συνάντησα στο πρωτότυπο κείμενο, και η απόδοσή τους. Τέλος, ακολουθούν τα συμπεράσματά μου σε μορφή επιλόγου. Κλείνοντας αυτή την εργασία συμπεριέλαβα τις βιβλιογραφικές πηγές μου.

Το προς ανάλυση κείμενο πραγματεύεται κοινωνικοπολιτικά ζητήματα στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε). Αφορά κυρίως την ευρύτερη διάσταση του προσφυγικού ζητήματος, τα προβλήματα που ανακύπτουν και επηρεάζουν την πολιτική σκηνή στην Ε.Ε αλλά και γενικότερα το μέλλον της. Εξίσου όμως προβληματική καθίσταται και η πολιτική που οδηγεί η ίδια σε αυτά τα προβλήματα. Αναφέρεται, επίσης, η πολιτική στρατηγική και αναδιάρθρωση που θα μπορούσε να ακολουθήσει η πολιτική στην Ε.Ε για να υπάρξει μια βιώσιμη κατάσταση στο προσφυγικό ζήτημα και κατ' επέκταση στον πολιτικό αλλά και κοινωνικό βίο.

Αυτό που οφείλει να πράξει ο εκάστοτε μεταφραστής είναι να δημιουργήσει ένα κείμενο- μετάφρασμα, που θα έχει ανταπόκριση από τους δέκτες του ΠΣ¹. Στο παρόν ΚΠ² αναφέρονται πληροφορίες σχετικά με την πολιτική στην Ελλάδα (**Το παράδειγμα της Ελλάδας**), που αφορούν άμεσα τον έλληνα αναγνώστη. Σε ευρύτερο πλαίσιο, ζητήματα της Ε.Ε αφορούν μια μεγαλύτερη πληθυσμιακή ομάδα, στην οποία εντάσσονται και οι Έλληνες αναγνώστες. Ανεξάρτητα από αυτό, η πληροφόρηση των αναγνωστών από επιστήμονες παγκόσμιας εμβέλειας συμβάλλει στην καλύτερη ενημέρωση. Συγκεκριμένα, όταν γράφει για ένα θέμα ο συγγραφέας, ο οποίος ανήκει σε διαφορετικό πολιτισμικό περιβάλλον σε σύγκριση

¹ ΠΣ: Πολιτισμός-Στόχος

² ΚΠ: Κείμενο-Πηγή

με τους αναγνώστες του ΚΣ³, δίνεται η δυνατότητα σε αυτούς τους αναγνώστες να εξετάσουν με κριτική ματιά το περιεχόμενο του κειμένου.

Θεώρησα ιδιαίτερα ενδιαφέρον και επίκαιρο το παρόν κείμενο, και το επέλεξα για την πτυχιακή μου εργασία. Προσωπικά, η ενημέρωση σχετικά με την πολιτική επικαιρότητα με απασχολούσε πάντα, διότι αφορά τον τρόπο αντίληψης του κόσμου. Πρόκειται για κείμενο που θα μπορούσε να αποτελέσει κομμάτι επιστημονικής έρευνας. Εν συνεχεία, παραθέτω το πρωτότυπο και το μετάφρασμα.

³ ΚΣ: Κείμενο-Στόχος

2. ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ

EU in Auflösung?

Die Rückkehr der Grenzen und die populistische Gefahr

Von Albrecht von Lucke

Der Kontrast könnte größer nicht sein: Während vor einem Vierteljahrhundert mit dem Abbau der Grenzzäune zwischen Ungarn und Österreich der Weg zur deutschen Vereinigung und zu einem neuen, freien Europa in West und Ost geebnet wurde, erleben wir dieser Tage das glatte Gegenteil. An den ungarischen Grenzen werden wieder Stacheldrahtzäune hochgezogen. Auch die 1989/90 eingestellten Kontrollen sind zurück – und zwar nicht nur an den Außengrenzen, sondern auch zwischen den einzelnen Ländern der Europäischen Union. Damit sind zwei tragende Säulen der EU krachend zusammengebrochen: die Abkommen von Schengen und Dublin. Wir erleben die Erosion der europäischen Einheit und eine Machtdemonstration der Nationalstaaten.

All das konterkariert das historische Versprechen von 1989/1990: Das „gemeinsame Haus Europa“ (Michail Gorbatschow) sollte ein Kontinent frei von Grenzen und restriktiven Reisebeschränkungen sein. Freie Bewegung in ganz Europa, von Osten nach Westen und Süden nach Norden: Das wurde 1985 im luxemburgischen Schengen vereinbart und zehn Jahre später tatsächlich eingeführt. Doch heute schottet sich Europa wieder ab. Deutschland macht da keine Ausnahme: Aus dem vollmundigen „Yes we can“ – vulgo: „Wir schaffen das“ – der Kanzlerin wurde binnen einer Woche ein kleinmütiges, aber wohl realistischeres: Wir (allein) schaffen es nicht. Denn nachdem Merkels Aufnahmeankündigung, untermalt von Selfies mit Flüchtlingen, ihren Weg um die Welt gemacht und zu erheblichen Wanderbewegungen gen Deutschland geführt hatte, waren die Kommunen und freiwilligen Helfer dem Massenansturm bald kaum mehr gewachsen. Die Einführung von Grenzkontrollen durch Deutschland war die, wenn auch nicht zwingende, aber doch dringend benötigte Konsequenz, um den überrumpelten Behörden mehr Zeit zu verschaffen.

Prompt trat der vorhergesagte Dominoeffekt ein: Kaum hatte die Bundesrepublik Kontrollen eingeführt, zogen die Anrainerstaaten nach. Am Ende steht eine bittere Erkenntnis: Ohne die Sicherung der europäischen Außengrenzen – bei gleichzeitiger Kooperation zur Gewährung des Rechts auf Asyl – ist das Schengen-Europa der freien Fahrt für freie Bürger nicht zu haben. Was dagegen gerade nicht eintrat, war der erhoffte Druck auf die EU-Staaten, um zu einer solidarischen Aufnahmepraxis zu gelangen. Im Gegenteil:

Die Bilder der so zahlreich nach Deutschland strömenden Flüchtlinge bekräftigen speziell die mittel- und osteuropäischen Staaten noch in ihrer ablehnenden Haltung. Das aber bedeutet den Offenbarungseid der bisherigen EU-Flüchtlingspolitik. Bislang hatte uns das Mittelmeer die Elenden dieser Welt, nämlich die auf der Süd-Nord-Route einwandernden Afrikaner, zynisch gesprochen vom Leibe gehalten. Nun aber kommen die Menschen auf dem Landwege, von Osten nach Westen, über die sogenannte Balkan-Route. Plötzlich ist der Begriff „Festung Europa“ nicht mehr apokalyptische Drohvokabel, sondern eine Realitätsbeschreibung, ja schlimmer noch: Er droht zu einer Verheißung für all jene zu werden, die sich vor den Flüchtlingen am liebsten abschotten wollen.

Doch die Politik der Abschottung kann keine Lösung sein. Die Notleidenden werden sich von ihrer Flucht nicht abhalten lassen – weder von den äußeren und schon gar nicht von den inneren Grenzen. Damit ist aber auch das Scheitern des zweiten zentralen Abkommens manifest geworden: Seit 2003 flankiert Dublin II, seit 2013 Dublin III das Schengen-Abkommen; demnach ist immer nur ein EU-Staat für ein Asylverfahren zuständig – und zwar jener der Erstaufnahme. Nur dort „genießt“ ein Asylantragsteller ein Bleiberecht. Allzu lange hat Deutschland, als sogenannter Drittstaat, von dieser bequemen Regelung profitiert. Doch seit geraumer Zeit wird Dublin konterkariert. Schon lange sind die Aufnahmeeinrichtungen der Südländer völlig überlaufen. Speziell Italien und Griechenland schicken „ihre“ Flüchtlinge daher einfach weiter, in der Regel nach Deutschland.

Die Kumulation der Krisen

Dennoch stellt sich die Frage, was gerade jetzt zu diesem enormen Anwachsen der Flüchtlingsströme geführt hat.

Der Grund dafür: Faktisch kumulieren in der Flüchtlingskrise die aufgestauten Probleme der letzten 25 Jahre. Das verheerende Agieren des Westens seit dem 11. September

2001, von Afghanistan über Irak bis Libyen, führte zum Zerfall, genauer: zur Zerstörung ganzer Staaten – inklusive der Entstehung und rasanten Ausbreitung des „Islamischen Staates“. Hinzu kommt seit 2011 die verheerende Lage im syrischen Stellvertreterkrieg: Durch den Machtzerfall des umso mörderischer agierenden Assad-Regimes, den Terror des IS wie die widerstreitenden Interessen der Groß- und Regionalmächte, USA und Russland, aber auch Iran, die Türkei und Saudi-Arabien, ist das Land längst zu einem failed state geworden, samt millionenfachen Exodus.⁴

Vier Jahre nach Beginn des Konflikts greift bei den Flüchtlingen die Gewissheit um sich, dass sie unter diesen Bedingungen nicht nach Syrien werden zurückkehren können. Diese Perspektivlosigkeit veranlasst immer mehr Menschen zur Flucht – zumal die Lage in den überfüllten Lagern der syrischen Anrainerstaaten immer katastrophaler geworden ist. Nach Angaben des UN-Flüchtlingshilfswerks (UNHCR) haben inzwischen 12 der 20 Millionen Syrer ihre Heimat (im engeren Sinne) verlassen: 8 Millionen sind (noch) im eigenen Land unterwegs, 4 Millionen flüchteten in die Nachbarstaaten: 1,9 Millionen in die Türkei, 1,1 Millionen in den Libanon und 600000 nach Jordanien, um nur die drei größten Aufnahmestaaten zu nennen.⁵ Das aber heißt, dass sich bisher gerade einmal zwei Prozent der syrischen Flüchtlinge, nämlich 250000, auf den Weg nach Europa gemacht haben. Doch angesichts der Notlage in den Lagern dürften diese Zahlen weiter zunehmen. Bereits im Juli musste das Welternährungsprogramm der Vereinten Nationen (WFP) seine Projekte zum wiederholten Male aus Geldmangel kürzen. Flüchtlinge im Libanon erhalten derzeit monatlich 13,50 US- Dollar, in Form von Gutscheinen. Damit können sie allenfalls die Hälfte ihres Nahrungsbedarfs decken. In Jordanien leben bereits 86 Prozent der syrischen Flüchtlinge unter der Armutsgrenze.⁶ Damit steht fest, dass die Flucht nach Europa kurzfristig ohne eine Beseitigung der dringendsten Not in den Lagern nicht zu stoppen sein wird – und mittelfristig nicht ohne eine wenigstens partielle Befriedung Syriens.

Das aber sind „nur“ die jüngsten Flucht-Brennpunkte. Weitere gründen in der langen Geschichte der Ausbeutung des Südens durch den Norden, früher als Kolonialismus, heute in Form einer höchst ungerechten Welthandelsordnung. Das ungeheure Elend speziell in Afrika,

⁴ Vgl. Björn Blaschke, The New Middle Beast. Saudi-Arabien vs. Iran: Der Kampf um die Vorherrschaft im Mittleren Osten, in: „Blätter“, 9/2015, S. 45-53.

⁵ Weitere 250 000 Syrer flüchteten in den Irak und 130 000 nach Ägypten, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>, vgl. dazu Issio Ehrich, Wie viele Flüchtlinge kommen noch? Exodus hat Europa noch kaum erreicht, www.n-tv.de, 11.9.2015 und Kristin Helberg, „Ich nähme das nächste Flugzeug nach Syrien“, in: „die Tageszeitung“ (taz), 15.9.2015.

⁶ Ehrich, a.a.O.

noch forciert durch postkoloniale diktatorische Regime, schafft sich so täglich eine neue Flucht-Nachfrage.⁷ Bürgerkriege, Staatszerfall, soziales Elend – all das setzt die Menschen in Bewegung. Deswegen wird es auch nicht reichen, den verbrecherischen Schleppern das Handwerk zu legen: Millionen Verzweifelte warten nur darauf, endlich ihr altes Leben hinter sich zu lassen und ein besseres im gelobten Europa zu finden. Und dabei ist noch gar nicht abzusehen, welche Fluchtwellen durch immer massivere Umweltzerstörung ausgelöst werden.

Das Versagen des Nordens

Damit aber sind die eigentlichen Fluchtursachen zu einem großen Teil das Produkt der Politik des Nordens. Und dennoch – das ist das Dilemma – werden sie sich dort nicht bewältigen lassen. Dieser globalen Herausforderung ist auch mit noch so großen Aufnahmequoten nicht beizukommen.

Zweifellos sind die Aufnahmekapazitäten eines derart reichen Kontinents wie Europa bei weitem noch nicht erschöpft. Zudem ist ein deutsches, im besten Falle sogar ein europäisches Einwanderungsgesetz dringend geboten. Dennoch ist die Vorstellung, man könne durch geregelte Einwanderung sämtliche Flüchtlingsströme bewältigen, bestenfalls naiv. All jene, die nicht das Glück haben, eine Greencard (ob in Amerika oder Europa) zu erhalten, werden es doch wieder per Fuß oder auf einem der Seelenverkäufer versuchen. Eine fortgesetzte unregulierte Einwanderung würde dagegen auch im Norden zu massiven Spannungen und Verteilungskonflikten führen.

Bei alledem zeigt sich: Europa hat das Flüchtlingsproblem über Jahre verdrängt. Faktisch wurde der Kontinent von der Euro- und Griechenlandkrise völlig absorbiert. Verantwortlich für die Lösung der Flüchtlingsfrage sind vor allem jene Staaten, die die aktuelle Weltunordnung angerichtet haben. Das aber sind beileibe nicht nur die USA. Hier liegt die eigentliche Ironie der Geschichte: Neben den diversen Staaten Osteuropas – des „Neuen Europas“, wie sie einst vom ehemaligen US-Verteidigungsminister Donald Rumsfeld ob ihrer Teilnahme am Irakkrieg genannt wurden – verweigert sich vor allem Großbritannien jeder gesamteuropäischen solidarischen Lösung bei der Aufnahme von Flüchtlingen. Also ausgerechnet das Land, das neben den USA die Hauptverantwortung für den verheerenden Irakkrieg trägt.

Nationale Souveränität schlägt europäische Solidarität

⁷Vgl. Thomas Gebauer, Hoffen und Sterben. Flucht und Abschottung in Zeiten globaler Krisen, in: „Blätter“, 6/2015, S. 41-50.

Ob die EU zu der erforderlichen Solidarität in der Lage ist, wird sich daher nicht zuletzt daran erweisen, ob sie die Verweigerungshaltung der Anti-Europäer überwinden kann. Mehr denn je zeigt sich heute die Notwendigkeit einer koordinierten Flüchtlingspolitik. Stattdessen herrscht der pure Nationalegoismus. Schon der Versuch, mit einer europäischen Quotenregelung die Flüchtlinge gerecht zu verteilen, endete beinahe im Fiasko. Zwar wurde die Flüchtlingsfrage von der EU-Kommission inzwischen als eine gesamteuropäische Aufgabe anerkannt. Doch lange konnten sich die EU-Innenminister bloß auf eine Umverteilung von 40000 Flüchtlingen einigen. Für weitere 120000 beschlossen die Innenminister am 22. September einen neuen Verteilungsschlüssel – allerdings stimmten Ungarn, Tschechien, die Slowakei und Rumänien gegen die Einigung.

Hinzu kommt, dass die EU-Staaten noch immer über keine einheitlichen Asyl- und Flüchtlingsgesetze verfügen. Eine Anpassung ist hier dringend geboten – allerdings darf diese nicht, indem sie das deutsche Asylrecht aushebelt, eine Einigung auf den kleinsten gemeinsamen Nenner bedeuten.

In der Asyl- und Flüchtlingsfrage zeigt sich wie nirgends sonst die aktuelle politische Grenze des Projekts Europas: Nationale Souveränität schlägt europäische Solidarität. Denn anders als im Falle der Griechenlandhilfe geht es heute nicht um scheinbar virtuelle Milliardenbeträge, sondern, verkörpert durch die sehr realen Flüchtlinge, um die beiden Kernfragen jeder nationalstaatlichen Souveränität. Erstens: Wer gehört zu uns? Und zweitens: Wer entscheidet über die Grenze – und ihre Sicherheit?

Offensichtlich gehen an diesem Punkt die Vorstellungen in Europa weit auseinander. Während die westlichen Staaten teilweise zu postnationalen Souveränitätseinbußen bereit sind, halten die Osteuropäer weit stärker an ihrer nationalen Eigenständigkeit fest, die sie 1989/90 ja gerade erst wieder erlangt haben. Das Gleiche gilt in Fragen der ethnischen Homogenität: Hier verweigern sich speziell die Polen und Ungarn einer Aufnahme von Muslimen mit dem Argument, dass sie über keine multikulturelle Tradition verfügen. Die Hymne Europas, Beethovens Ode an die Freude – „Alle Menschen werden Brüder“ –, entpuppt sich als bloße Illusion.

Hegemon und Sehnsuchtsland: Zwei Seiten der deutschen Medaille

Ein zweiter Kontrast ist allerdings nicht weniger irritierend: Eben noch wurde Angela Merkel – stellvertretend für Deutschland – mit Hakenkreuz und Hitlerbart als das Übel

Europas dämonisiert, heute erscheint sie als die „heilige Johanna der Flüchtlinge“, so die „Frankfurter Allgemeine Zeitung“ spöttisch.⁸ Tatsächlich ist Deutschland – dank Merkel-Selfies und „Willkommenskultur“ – zu dem Sehnsuchtsland im Sehnsuchtskontinent Europa geworden. Und doch sind Attraktion und Abstoßung nur die zwei Seiten einer Medaille: Deutschland, „die Macht in der Mitte“ (Herfried Münkler), ist zumindest ökonomisch der Hegemon Europas – und gerade deshalb auch sein gelobtes Land. Als Exportweltmeister hat Deutschland vom billigen Euro profitiert, gleichzeitig hat es mit seinen Niedriglöhnen (gemessen an der Arbeitsproduktivität) und mit immensen Handelsbilanzüberschüssen den Rest Europas in die Krise konkurriert. Die Ursachen der nationalen Egoismen datieren also lange vor der Flüchtlingskrise. Auf diese Weise hat die Bundesrepublik auch innereuropäisch für massive Migration gesorgt, speziell aus den südeuropäischen Krisenstaaten.⁹ Weil Deutschland also wie kein anderes Land in Europa von der Einheit des Kontinents profitiert hat, ist es jetzt als Fluchtziel so ungemein beliebt – und gleichzeitig so verhasst.

Der deutsche Wohlstand wie die deutsche Hegemonie: Beides ist die Bundesrepublik im 25. Jahr der Einheit. Hinzu kommt aber noch ein Drittes. Mit ihrer Verfassung – und speziell mit dem Recht auf Asyl als Konsequenz aus den Menschheitsverbrechen des Nationalsozialismus – verfügt die Bundesrepublik über einen menschenrechtlichen Schatz, der sie in besonderer Weise für Flüchtlinge attraktiv macht. Diese drei Punkte bergen einen ungeheuren Sprengstoff in Europa. Während die Merkelsche Öffnung einerseits Begeisterung („Merkel rettet die Ehre Europas“, „Libération“, Paris), andererseits Unverständnis auslöste („Wie ein Hippie-Staat von Gefühlen geleitet“, Anthony Glee, London), wurde die anschließende Schließung der Grenzen vor allem von einer Fraktion mit gewaltiger Freude zur Kenntnis genommen – nämlich von der europäischen Rechten. „Schengen kann das wohl nicht überleben“, twitterte UKIP-Chef Nigel Farage. Und Marine Le Pen frohlockte via Facebook: „Bye-bye EU“.

Auch in Deutschland dürften die Rechtspopulisten bald jubilieren. Frauke Petrys AfD, nach der Abspaltung des Lucke-Flügels von Teilen der Medien voreilig totgesagt, wittert bereits Morgenluft. Laut dem MDR-Sachsentrend von Infratest dimap kommt sie dort derzeit auf 13 Prozent – und liegt damit erstmals gleichauf mit der SPD.¹⁰ Die Landtagswahlen am 16.

⁸Berthold Kohler, Im nationalen Freudentaumel, in: „Frankfurter Allgemeine Zeitung“ (FAZ), 8.9.2015.

⁹Im Juli 2015 haben deutsche Unternehmen Waren im Wert von mehr als 107 Mrd. Euro exportiert, wieder ein deutliches Plus im Vergleich zum Vorjahr.

¹⁰ Im August 2014 ist die AfD mit einem Ergebnis von 9,7 Prozent erstmals in den Dresdner Landtag eingezogen, wenig später folgte der Einzug in die Landesparlamente von Thüringen und Brandenburg,

März kommenden Jahres werden für die AfD wegweisend sein. Alles spricht dafür, dass sie in Sachsen-Anhalt ihr viertes Ost-Parlament erobern wird. Und die Wahlen in Baden-Württemberg und Rheinland-Pfalz werden zeigen, ob die Partei

– nach Bremen und Hamburg – ihren Siegeszug auch im Westen fortsetzen kann. Gelänge der Einzug in ein Parlament eines westlichen Flächenlandes, wäre das für die Rechtspopulisten ein Meilenstein.

Niemand weiß das besser als die CSU, die sich noch immer der Straußschen Devise verpflichtet fühlt: Rechts neben uns ist nur noch die Wand. Auch deshalb reagierte der bayerische Ministerpräsident so brachial auf die Merkelsche Öffnungspolitik. Und zwar mit Erfolg: Indem Merkel die eigene Position revidierte und Grenzkontrollen anordnete, bewies Horst Seehofer, dass die Verteidigung der nationalen Interessen bei der Union weiter in guten Händen ist – eine Arbeitsteilung, von der nicht zuletzt die Kanzlerin profitiert.

Der linke Populismus: Versuchung und Gefahr

Wie aber reagiert die Linke in dieser hoch gefährlichen Lage?

Hier setzen nicht wenige schon seit geraumer Zeit darauf, den rechten Populismus mit einem linken zu beantworten. „Ich bin überzeugt, dass wir in den kommenden Jahren eine tiefe Veränderung der in Europa einst vorherrschenden politischen Grenzen erleben werden und dass die entscheidende Konfrontation zwischen dem linken Populismus und dem rechten Populismus stattfinden wird“, schreibt die derzeit vielleicht wichtigste Ideengeberin der radikalen Linken, Chantal Mouffe. In einer „populistischen Situation“, so Mouffe, komme es darauf an, „eine klare Grenze zwischen den Eliten des Establishments (la casta) und dem ‚Volk‘“ zu ziehen.¹¹

In ihrem grundlegenden Essay „Über das Politische“ aus dem Jahr 2007 beschreibt die belgische Philosophin genauer, wie diese Grenzziehung zu geschehen habe.¹² Darin bricht sie mit der Idee, dass es gerade für linke Politik auf die Erzielung eines vernünftigen

in 2015 in die Bürgerschaften von Bremen und Hamburg.

¹¹ Chantal Mouffe, Für einen linken Populismus, www.ipg-journal.de, 30.3.2015; zustimmend Robert Misik, Populismus? Ja, bitte!, in: *taz*, 1./2.8.2015, und Jakob Augstein, Demonstriert lieber gegen die Banken, www.spiegel.de, 27.8.2015; dagegen kritisch: Jan-Werner Müller, Populismus: Theorie und Praxis, in: „Merkur“, 8/2015, S. 28-37; Karin Priester, Die Stunde der Entscheidung. Radikale Linke im Geiste Carl Schmitts, in: „Blätter“, 6/2012, S. 108-119.

¹² Chantal Mouffe, Über das Politische, Frankfurt a. M. 2007.

Kompromisses ankommt. Eine derartige diskursbasierte Konsenskultur überschätze die Möglichkeiten vernünftiger Argumentation. Statt auf Vernunft und Konsens setzt Mouffe daher auf Emotion und Konfrontation. Dabei nimmt sie ganz bewusst Anleihen bei dem wohl umstrittensten Theoretiker des Politischen, nämlich beim Staatsrechtler und späteren NS-Juristen Carl Schmitt. Dieser hatte das Politische als die Auseinandersetzung zwischen Freund und Feind definiert, notfalls bis zum Tode.¹³ Mouffe will dieses hochgefährliche Modell zivilisieren: Aus Feinden wie bei Carl Schmitt werden bei ihr Gegner, die um die kulturelle Hegemonie und politische Vormachtstellung ringen.

Mouffes Strategie der radikalen Konfrontation erteilt jeder gemeinsamen Politik mit links-liberalen oder sozialdemokratischen Parteien eine Absage, da letztere „an den Mechanismen der neoliberalen Hegemonie eine zu große Mitschuld tragen, als dass sie eine Alternative zu bieten hätten“.¹⁴ Stattdessen plädiert sie für einen neuen linken Populismus, um ein homogenes Wir – „ein Volk“ zu schaffen.¹⁵ „Hier das wahre, gute Volk – dort die bösen Eliten, die es ausbeuten.“ Das ist die neue linkspopulistische Kampfanordnung in Europa. Im Falle Griechenlands konnte man bereits wie unter einem Brennglas die Umsetzung dieses Projekts studieren, aber auch seine ungeheuren Gefahren.

Griechenland als Exempel

Faktisch wäre Alexis Tsipras seiner eigenen populistischen Strategie beinahe zum Opfer gefallen. Hier zeigte sich in aller Schärfe, wie schwer – ja vielleicht unmöglich – es ist, Populismus tatsächlich zu zivilisieren. Vor allem Tsipras' Ausrufung des Referendums setzte in Griechenland eine ungeheure nationale Emotionalisierung in Gang. Maßgeblich befördert durch eine knallharte Austeritätspolitik, inklusive dramatischen Konjunkturrückgangs, und die unsäglich Diskreditierung der „faulen Griechen“ („Bild“) war in Athen nur noch von der Verteidigung der griechischen „Würde“, nationalem „Stolz“ und dessen „Demütigung“ die Rede. Gegner des „Oxi“, des Nein zu den Sparmaßnahmen, wurden als Verräter und Volksfeinde tituliert, das griechische Volk als hilfloses Opfer infamer neoliberaler Euro-Eliten.

Binnen Kürzestem war in der aufgeputschten Bevölkerung also nicht mehr von Gegnern, sondern von Feinden die Rede, in nationaler wie internationaler Hinsicht. Wenn

¹³ Carl Schmitt, Der Begriff des Politischen, Hamburg 1932.

¹⁴ Chantal Mouffe, Für einen linken Populismus, a.a.O.

¹⁵ 12 Ebd.

etwa Plakate des deutschen Finanzministers plakatiert wurden mit der Überschrift „Fünf Jahre lang hat er euer Blut getrunken“ oder „Wanted. Dead or alive“, dann ist damit die Grenze zur Feindschaft klar überschritten. Die fatale Konsequenz: Mit seiner anschließenden Zustimmung zu den harten EU-Sparvorgaben stand Alexis Tsipras plötzlich selbst auf der falschen Seite. Aus dem eben noch bejubelten Volksvertreter war der Volksverräter geworden – jedenfalls in den Augen seiner einstigen radikalen Parteigänger von der neugegründeten „Volkseinheit“ (LAE). Jetzt reklamiert diese für sich, das „wahre Volk“ zu verkörpern – auch wenn die von ihr erreichten knapp drei Prozent diesen Anspruch konterkarieren.

„Wenn nun die Wir-Sie-Konfrontation moralisch zwischen Gut und Böse statt politisch zwischen ‚Gegnern‘ formuliert wird, dann kann der Gegenspieler nur als zu vernichtender Feind wahrgenommen werden“, erkennt Mouffe die Gefahren der eigenen Theorie¹⁶ – um ihrer Versuchung dennoch zu erliegen. Denn wer wie der linke Populismus mit dem (vermeintlich wahren) Volk im Bunde sein will, kann nur auf der guten Seite stehen. Er nimmt damit die moralische Abwertung seiner Gegner billigend in Kauf.

All das erinnert in fataler Weise an den Jargon der 1920er Jahre, als die deutsche Rechte im angeblichen „Schandfrieden von Versailles“ die Demütigung eines ganzen Volkes anprangerte und so breite Massen mobilisierte. Letztlich nahmen die Feinde der Weimarer Republik, auf der Rechten wie auf der Linken, die viel zu wenigen überzeugten Demokraten unter Beschuss. Die Zerstörung der ersten Republik auf deutschem Boden war die Folge.

Wer daher in der radikalen Linken auf die Freisetzung politischer Emotionen setzt, spielt mit dem Feuer. Faktisch gehen hier linker und rechter Radikalismus eine fatale Symbiose ein. Immer getreu der Devise: Die Schuldigen sind immer die Anderen – und in jedem Fall die Euro-Technokraten in Brüssel. Dabei zeigt sich gerade in der Flüchtlingsfrage, dass die EU nicht primär in Brüssel, sondern an den Egoismen der Nationalstaaten scheitert. Dem linkspopulistischen Jargon – hier die bösen Eliten, dort die gedemütigten Völker – ist dabei stets auch der Beifall der europäischen Rechten um Marine Le Pen gewiss. Und das aus gutem Grund: Die Geschichte nämlich lehrt, wer in derartigen Krisenzeiten in aller Regel gewinnt: die radikale Rechte. Ein derartiger linker Populismus, erst einmal geweckt, frisst seine Kinder.

Die Rechte als Sieger: »Koalition der Angst« und die neue Querfront

¹⁶13 Mouffe, Über das Politische, a.a.O., S. 12.

Denn faktisch tendieren die vermeintlich guten Völker, so sie unter Druck gesetzt werden, in der Regel keineswegs nach links. Schon Karl Marx sah deshalb das Volk höchst unsentimental, und insbesondere dessen untersten Rand: „Das Lumpenproletariat, diese passive Verfaulung der untersten Schichten der alten Gesellschaft, wird durch eine proletarische Revolution stellenweise in die Bewegung hinein geschleudert, seiner ganzen Lebenslage nach wird es bereitwilliger sein, sich zu reaktionären Umtrieben erkaufen zu lassen.“¹⁷ Genau das erleben wir heute, wenn in Freital und Heidenau, aber auch in Lübeck und Reichertshofen die Asylbewerberheime abgefackelt werden. Hinter dieser Form der menschenverachtenden „Selbstjustiz“ verbirgt sich aber keineswegs nur der Mob, sondern auch ein Teil der immer prekärer werdenden Mitte, die sich mit dem neuen Dienstleistungsproletariat zu einer „Koalition der Angst“ (Heinz Bude) zusammentut.¹⁸

Der linke Populismus beschönigt mit seinem Wunsch, „einen progressiven Gemeinwillen herzustellen mit dem Ziel, ‚ein Volk‘ zu schaffen“ (Mouffe), diese ungeheuer gefährlichen Tendenzen innerhalb eines Volkes – indem er dieses homogenisiert und in Gänze als gut imaginiert. Die Idee eines einheitlichen Volkswillens bedeutet im Ergebnis eine klare Absage an den Pluralismus als den Inbegriff der demokratischen Kultur des Westens. Damit arbeitet der linke Populismus, wenn auch vermutlich ungewollt, den Propagandisten einer dubiosen Querfront auf Seiten der Neuen Rechten in die Hände.

So versucht der einstige Linke und heutige Nationalchauvinist Jürgen Elsässer längst alle Anti-Westler, von links wie rechts, gegen das „System“ der EU zu sammeln: „Nach dem Zusammenbruch des Ostblocks sind alle negativen Elemente der UdSSR auf die EUdSSR übergegangen: Das Politbüro mit den allmächtigen Kommissaren sitzt nicht mehr in Moskau, sondern in Brüssel.“¹⁹ Mit exakt derselben populistischen (wie verschwörungslastigen) Argumentation gegen die „wirtschaftliche und politische Herrschaft der europäischen Oligarchie [...], die sich hinter der deutschen Regierung versteckt und sich dabei freut, dass Frau Merkel die Drecksarbeit übernimmt“, heißt es in dem Aufruf „Für einen Plan B in Europa“ von Oskar Lafontaine, Yanis Varoufakis und Anderen: „Wir haben es hier mit der neoliberalen Variante der ‚begrenzten Souveränität‘ zu tun, wie sie der sowjetische Parteichef Breschnew 1968 formulierte. Damals haben die Sowjets den Prager

¹⁷ Karl Marx und Friedrich Engels, Manifest der Kommunistischen Partei, Berlin 1959.

¹⁸ Heinz Bude, Die Koalition der Angst, in: „Frankfurter Allgemeine Zeitung“, 17.9.2015.

¹⁹ Jürgen Elsässer, Querfront in Europa, in: „Compact“, 6/2014.

Frühling mit Tanks niedergewalzt. Diesen Sommer hat die Europäische Union den Athener Frühling mit Banken niedergewalzt.“²⁰

Bei aller berechtigten Kritik an der verheerenden Austeritätspolitik der EU: Eine derart ahistorische Gleichsetzung völlig unterschiedlicher Systeme verwischt die Grenzen zwischen links und rechts. Was am Ende übrig bleibt, ist kruder „internationalistischer“ Nationalismus – gegen die Europäische Union. Hier zeigt sich, dass jedem Populismus mit seiner Tendenz zu diskriminierenden, ausgrenzenden Freund-Feind-Unterscheidungen eine rechte Schlagseite innewohnt. Schon heute sind die Gewinner der linkspopulistischen Eskalationsstrategie daher all jene Rechtspopulisten, die schon lange in der EU und ihren Institutionen den Ursprung allen Übels sehen.

Konsequente Europäisierung statt populistischer Polarisierung

Die große Aufgabe einer aufgeklärten Linken bestünde dagegen darin, zu einer Strategie der klugen Allianzen zurückzukehren – ohne die eigenen Grundüberzeugungen dabei aufzugeben. In der Geschichte der Bundesrepublik wie auch der Europäischen Union kam gesellschaftlicher Fortschritt stets durch das Bündnis von Arbeiterschaft und aufgeklärtem Bürgertum zustande. Diese Tradition manifestiert sich dieser Tage tausendfach in den allen Gesellschaftsschichten angehörenden freiwilligen Helfern.

Fest steht: Die nächsten Jahre werden für die Zukunft Europas entscheidend sein. Sie werden den Beweis erbringen müssen, ob dieses Europa überhaupt noch zu echter Solidarität und einer produktiven Einigung in der Lage ist – oder ob wir immer mehr in die Spirale der Verfeindung geraten. Europa steht heute an einem Scheideweg: Im schlimmsten Fall erleben wir einen neuen ideologischen Bürgerkrieg in ganz Europa, mit radikalen Verfeindungen zwischen den Nationen und den verschiedenen politischen Lagern. Europäische Solidarität oder nationaler Egoismus: Das ist heute die Gretchenfrage – auch für die europäische Linke. Denn die europäische Rechte hat mit der Flüchtlingsfrage ihr Mobilisierungsthema der nächsten Jahre bereits gefunden.

Ist Europa zu einer solidarischen Antwort auf dieses Menschheitsproblem in der Lage, durch eine gerechte Verteilung auf die verschiedenen Mitgliedsstaaten, oder entzieht sich die

²⁰ Jean-Luc Mélenchon, Stefano Fassina, Zoe Konstantopoulou, Oskar Lafontaine und Yanis Varoufakis, Für einen Plan B in Europa, <https://griechenlandsoli.files.wordpress.com>, 12.9.2015.

einzelnen Nationen aus egoistischen Gründen dieser gewaltigen Herausforderung? Die fatale Renationalisierung zu bekämpfen, ist die historische Aufgabe einer progressiven, freiheitlichen Linken.

Heute steht Europa vor einer historischen Alternative: Entweder gelingt das geeinte Europa oder wir fallen zurück auf den alten nationalstaatlichen Flickenteppich. Letzteres bedeutet die Auflösung der EU und den Verzicht Europas auf globale Mitsprache. Damit würde die neue Weltordnung des 21. Jahrhunderts den neuen (und alten) Großmächten und ihren imperialen Ambitionen überlassen bleiben.

Die letzten 25 Jahre haben gezeigt: Das rein monetäre Europa der Neo- liberalen, entscheidend vorangetrieben durch Angela Merkel und Wolfgang Schäuble, gibt offenbar nicht die Antwort auf die fundamentale Krise Europas. Im Gegenteil: Es treibt die Nationalismen und damit die Spaltung immer weiter voran. Die linke Alternative kann daher nicht ebenfalls national sein, sondern nur in einer konsequenten Europäisierung bestehen, die den Kontinent frei, gerecht und nachhaltig gestaltet.

Populistische Polarisierung ist dabei kein probates Mittel. Es wird nämlich nicht nur, wie manch Linker suggeriert, um bloße Umverteilung von Reich zu Arm gehen, sondern um eine grundsätzliche Transformation des kapitalistischen Systems. Letztlich geht es um die fundamentale Veränderung unseres Lebensmodells. Das wäre der Kampf gegen die eigentlichen Fluchtursachen. Nur dadurch wird das Menschheitsproblem der globalen Flucht wirklich zu lösen sein. Denn die eigentliche Basis für das Geschäftsmodell der Schlepper ist das immense Wohlstandsgefälle zwischen Norden und Süden, Westen und Osten. Solange dieses existiert – und die Schere zwischen Arm und Reich immer weiter aufgeht –, wird die millionenfache Flucht kein Ende finden.

Kurzfristig bedarf es dagegen einer menschenwürdigen Unterbringung und Versorgung der Flüchtlinge; mittelfristig der Schaffung von Sicherheitszonen in Bürgerkriegsregionen, speziell in Syrien; aber langfristig geht es um ein gerechtes und nachhaltiges Weltwirtschaftssystem.

Dafür wäre letztlich genau jene friedliche und gerechte Weltordnung erforderlich, auf die die Menschen 1989/90 nicht nur in Europa gehofft haben, wenn auch vergeblich. Gewiss, heute erscheint ein solches Ziel – nach all den Enttäuschungen der letzten 25 Jahre – höchst

utopisch. Doch ein geeintes Europa könnte und müsste auf dem weiten Weg dahin zumindest einen Anfang machen.

3. ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΑ

ΗΕΕ υπό κατάρρευση;

Η επιστροφή των συνόρων και ο κίνδυνος του λαϊκισμού
του Άλμπρεχτ φον Λούκε

Η αντίθεση δεν θα μπορούσε να είναι μεγαλύτερη: Πριν από ένα τέταρτο του αιώνα με την κατάργηση των συνοριακών φραχτών μεταξύ Ουγγαρίας και Αυστρίας διευκολύνθηκε ο δρόμος προς τη γερμανική ενοποίηση και προς μια νέα, ελεύθερη Ευρώπη τόσο ανατολικά όσο και δυτικά της Γερμανίας αλλά και ολόκληρης της Ευρώπης. Αυτές τις μέρες όμως αντιμετωπίζουμε το άκρως αντίθετο.

Στα ουγγρικά σύνορα τοποθετήθηκαν και πάλι αγκαθωτά συρματοπλέγματα. Οι έλεγχοι που είχαν διακοπεί το 1989-90 γίνονται ξανά - όχι μόνο στα εξωτερικά σύνορα αλλά και μεταξύ των επιμέρους χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με αυτό κατέρρευσαν δύο βασικοί πυλώνες της ΕΕ: οι συμφωνίες του Σένγκεν και του Δουβλίνου. Αυτή τη στιγμή βιώνουμε τη διάβρωση της ευρωπαϊκής ενότητας και μια επίδειξη εξουσίας των εθνικών κρατών.

Όλα αυτά υπονομεύουν την ιστορική υπόσχεση του 1989/1990: Το «Κοινό Σπίτι της Ευρώπης» (Μιχαήλ Γκορμπατσόφ) θα πρέπει να είναι μια ήπειρος χωρίς σύνορα και περιοριστικούς ταξιδιωτικούς περιορισμούς. Ελεύθερη κυκλοφορία σε όλη την Ευρώπη, από την ανατολή στη δύση και από τον νότο στο βορρά: αυτό συμφωνήθηκε το 1985 στο Σένγκεν του Λουξεμβούργου και εφαρμόστηκε πραγματικά δέκα χρόνια αργότερα. Αλλά σήμερα η Ευρώπη «κλείνει» ξανά. Η Γερμανία δεν αποτελεί εξαίρεση: Από το στομφώδες «Yes we can!» – με απλά λόγια: «Μπορούμε να τα καταφέρουμε» της Καγκελαρίου – μέσα σε μια εβδομάδα η ίδια δήλωσε το μικρόθυμο, αλλά πιθανώς πιο ρεαλιστικό: «Εμείς (μόνοι) δεν μπορούμε να τα καταφέρουμε.» Διότι μετά την ανακοίνωση εισδοχής προσφύγων στη χώρα της Μέρκελ, την ίδια ώρα καθώς έβγαινε σέλφισ με πρόσφυγες, άνοιξε τον δρόμο σε όλο τον κόσμο και οδήγησε σε μαζικές μετακινήσεις προσφύγων στη Γερμανία, που οι δήμοι και οι εθελοντές σύντομα δεν ήταν πλέον σε θέση να αντιμετωπίσουν. Η εφαρμογή των συνοριακών

ελέγχων από τη Γερμανία ήταν η, αν όχι υποχρεωτική, αλλά πολύ αναγκαία συνέπεια, προκειμένου να δοθεί περισσότερος χρόνος στις αιφνιδιασμένες αρχές.

Δεν άργησε καθόλου να παρουσιαστεί το αναμενόμενο φαινόμενο του ντόμινο. Η Γερμανία εφάρμοσε ελέγχους και οι γειτονικές ευρωπαϊκές χώρες ακολούθησαν το παράδειγμά της. Στο τέλος υπάρχει μια πικρή συνειδητοποίηση: χωρίς τη διασφάλιση των ευρωπαϊκών εξωτερικών συνόρων – παράλληλα με συνεργασία για χορήγηση δικαιώματος ασύλου – η Ευρώπη της Σένγκεν, της ελεύθερης κυκλοφορίας, δεν είναι διαθέσιμη για ελεύθερους πολίτες.

Ωστόσο, αυτό που δεν συνέβη ήταν η προσδοκώμενη πίεση στα κράτη-μέλη της ΕΕ, για μια αλληλέγγυα πρακτική εισδοχής. Αντιθέτως, οι εικόνες των πολυάριθμων προσφύγων που εισέβαλαν στη Γερμανία επιβεβαίωσαν ιδιαίτερα τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης για την ορθότητα της αρνητικής στάσης τους. Αυτό όμως υποδηλώνει την γενική αποτυχία της τρέχουσας πολιτικής της ΕΕ για τους πρόσφυγες. Μέχρι στιγμής, η Μεσόγειος μας έχει κρατήσει σε απόσταση με κυνικό τρόπο από τους δύστυχους ανθρώπους αυτού του κόσμου, δηλαδή από τους Αφρικάνους που μεταναστεύουν από το Νότο στο Βορρά. Αλλά τώρα οι άνθρωποι έρχονται από την ξηρά, από την ανατολή προς τη δύση, μέσω της λεγόμενης «βαλκανικής οδού». Ξαφνικά, ο όρος «φρούριο Ευρώπη» δεν είναι πλέον μια λέξη-απειλή παρμένη από το ευαγγέλιο της αποκάλυψης, αλλά μια περιγραφή της πραγματικότητας και ακόμα χειρότερα: απειλεί να γίνει η γη της επαγγελίας σε όσους θέλουν να κρατήσουν μακριά τους πρόσφυγες.

Η πολιτική της απομόνωσης, όμως, δεν μπορεί να είναι λύση. Τίποτα δεν θα εμποδίσει την φυγή των προσφύγων - ούτε τα εξωτερικά ούτε τα εσωτερικά σύνορα. Αυτή είναι όμως και η αποτυχία της δεύτερης σημαντικότερης συμφωνίας: από το 2003 ο κανονισμός «[Δουβλίνο II](#)» και από το 2013 ο κανονισμός «[Δουβλίνο III](#)» συμπληρώνουν την συμφωνία του Σένγκεν. Σύμφωνα με αυτές, μόνο ένα κράτος της ΕΕ είναι υπεύθυνο για μια διαδικασία ασύλου. Μόνο εκεί ο αιτών άσυλο «απολαμβάνει» το δικαίωμα διαμονής. Για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα, η Γερμανία, ως αποκαλούμενη τρίτη χώρα, επωφελήθηκε από αυτήν την ευνοϊκή ρύθμιση. Αλλά ο κανονισμός του Δουβλίνου εδώ και αρκετό καιρό παραβιάζεται. Ήδη εδώ και καιρό, οι εγκαταστάσεις υποδοχής στις χώρες του νότου έχουν ξεπεράσει κατά πολύ το μέγιστο της χωρητικότητάς τους. Για αυτόν τον λόγο, προπάντων η Ιταλία και η Ελλάδα απλώς στέλνουν τους «πρόσφυγές τους» πιο βόρεια, συνήθως στη Γερμανία.

Η συσσώρευση των κρίσεων

Παρ' όλα αυτά, τίθεται το ερώτημα για το τι είναι αυτό ακριβώς που έχει οδηγήσει σε αυτήν την τεράστια αύξηση των ροών προσφύγων. Ο λόγος είναι ότι στην πραγματικότητα συσσωρεύονται στην προσφυγική κρίση τα συσσωρευμένα προβλήματα των τελευταίων 25 ετών. Οι καταστροφικές ενέργειες της Δύσης από την 11η Σεπτεμβρίου 2001 και μετά, στο Αφγανιστάν στο Ιράκ και στη Λιβύη, έχουν οδηγήσει στην αποσύνθεση, ή ακριβέστερα, στην καταστροφή ολόκληρων κρατών - συμπεριλαμβανομένης της εμφάνισης και της ταχείας επέκτασης του «ισλαμικού κράτους».

Επιπλέον, από το 2011, επικρατεί και η καταστροφική κατάσταση στον πόλεμο της Συρίας δια πληρεξουσίων: Μέσω της συνεχούς απομείωσης της εξουσίας του δολοφονικού καθεστώτος Ασάντ, η τρομοκρατία της ISIS όπως και τα αντιμαχόμενα συμφέροντα των μεγάλων και περιφερειακών δυνάμεων, των ΗΠΑ και της Ρωσίας, αλλά και του Ιράν, της Τουρκίας και της Σαουδικής Αραβίας, η χώρα έχει από καιρό γίνει ένα αποτυχημένο κράτος, με εκατομμύρια ανθρώπους να θέλουν να την εγκαταλείψουν.

Τέσσερα χρόνια μετά την έναρξη της σύγκρουσης, οι πρόσφυγες είναι πλέον σίγουροι ότι δεν θα μπορέσουν να επιστρέψουν στη Συρία κάτω από αυτές τις συνθήκες. Αυτή η έλλειψη προοπτικών οδηγεί όλο και περισσότερους ανθρώπους σε φυγή - ειδικά δεδομένου ότι η κατάσταση στα υπερπλήρη στρατόπεδα προσφύγων των γειτονικών χωρών με τη Συρία έχει καταστεί όλο και πιο καταστροφική. Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ (UNHCR), μέχρι στιγμής, 12 από τους 20 εκατομμύρια Σύρους έχουν εγκαταλείψει τις πατρίδες τους: 8 εκατομμύρια ζουν σε εσωτερική μετακίνηση (ακόμα) στη χώρα τους, 4 εκατομμύρια έχουν φύγει σε γειτονικές χώρες: 1,9 εκατομμύρια στην Τουρκία, 1,1 εκατομμύρια στον Λίβανο και 600.000 στην Ιορδανία για να αναφέρουμε μόνο τις τρεις μεγαλύτερες χώρες υποδοχής. Αλλά αυτό σημαίνει ότι μέχρι στιγμής μόνο το 2% των προσφύγων της Συρίας, ήτοι 250.000 πρόσφυγες, έχει μεταναστεύσει με στόχο την Ευρώπη. Ωστόσο, δεδομένης της δυσκολίας στα στρατόπεδα προσφύγων των γειτονικών χωρών, αυτοί οι αριθμοί είναι πιθανό να συνεχίσουν να αυξάνονται.

Ήδη τον Ιούλιο, το Παγκόσμιο Πρόγραμμα Σίτισης (WFP) έπρεπε να περιορίσει τα σχέδιά του και πάλι, λόγω έλλειψης χρημάτων. Οι πρόσφυγες στο Λίβανο λαμβάνουν σήμερα 13,50 δολάρια το μήνα σε κουπόνια. Στην καλύτερη περίπτωση, μπορούν να καλύψουν τις μισές βιοτικές ανάγκες. Στην Ιορδανία, ήδη το 86% των προσφύγων της Συρίας ζει κάτω από το όριο της φτώχειας. Έτσι, είναι σαφές ότι η φυγή προς την Ευρώπη δεν μπορεί να

σταματήσει βραχυπρόθεσμα χωρίς την εξάλειψη της ανέχειας και πείνας στα στρατόπεδα προσφύγων των γειτονικών χωρών- και μεσοπρόθεσμα χωρίς την κατά κάποιον τρόπο «μερική» ειρήνευση στη Συρία.

Αυτά είναι, όμως, μόνο τα πιο πρόσφατα καυτά ζητήματα στο μεταναστευτικό πρόβλημα. Υπάρχει ιστορία εκμετάλλευσης του Νότου από το Βορρά, που προηγουμένως είχε τη μορφή αποικιοκρατίας και τώρα τη μορφή μιας εξαιρετικά άδικης παγκόσμιας εμπορικής τάξης. Η τεράστια δυστυχία, ιδίως στην Αφρική, που ακόμα εντείνεται από τα μετα-αποικιακά δικτατορικά καθεστώτα, δημιουργεί έτσι μια νέα ζήτηση για φυγή καθημερινά. Τέσσερις εμφύλιοι πόλεμοι, η κατάρρευση του κράτους, η κοινωνική δυστυχία - όλα αυτά θέτουν τους ανθρώπους σε κίνηση. Γι' αυτό δεν θα αρκεί να σταματήσουμε τους διακινητές μεταναστών: εκατομμύρια απελπισμένοι άνθρωποι περιμένουν να αφήσουν την παλιά τους ζωή πίσω και να βρουν μία καλύτερη στην πολλά υποσχόμενη Ευρώπη. Και ταυτόχρονα, δεν είναι δυνατόν να προβλέψουμε ποια μαζικά κύματα φυγής θα υπάρξουν από την ολοένα και πιο τεράστια περιβαλλοντική καταστροφή.

Η αποτυχία του Βορρά

Ως εκ τούτου, τα πραγματικά αίτια της φυγής είναι ως επί το πλείστον προϊόν της πολιτικής του Βορρά. Και, παρ' όλα αυτά, - αυτό είναι το δίλημμα - ο ίδιος ο Βορράς δεν θα είναι σε θέση να τα αντιμετωπίσει. Αυτή η παγκόσμια πρόκληση δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί ακόμη και με τα υψηλότερα ποσοστά εισδοχής.

Αναμφισβήτητα, οι δυνατότητες απορρόφησης μιας τόσο πλούσιας ηπείρου όπως η Ευρώπη δεν έχουν κατά πολύ εξαντληθεί. Επιπλέον, απαιτείται επειγόντως μια γερμανική, στην καλύτερη περίπτωση ακόμη και μια ευρωπαϊκή νομοθεσία για τη μετανάστευση. Ωστόσο, η ιδέα ότι θα μπορούσαμε μέσω της ρυθμιζόμενης μετανάστευσης να αντιμετωπίσουμε όλες τις ροές προσφύγων, είναι στην καλύτερη περίπτωση αφελής. Όλοι όσοι δεν είναι αρκετά τυχεροί για να πάρουν μια πράσινη κάρτα (είτε στην Αμερική είτε στην Ευρώπη) θα το δοκιμάσουν ξανά με τα πόδια ή μέσω ενός «εμπόρου ψυχών». Από την άλλη πλευρά, η συνεχιζόμενη μη ρυθμιζόμενη μετανάστευση θα οδηγούσε επίσης σε τεράστιες εντάσεις και διαφωνίες διανομής στο Βορρά.

Όλα αυτά δείχνουν ότι η Ευρώπη παραμέρισε το προσφυγικό ζήτημα εδώ και χρόνια. Στην πραγματικότητα, η ήπειρος απορροφήθηκε πλήρως από τις κρίσεις του ευρώ και της Ελλάδας. Υπεύθυνοι για τη λύση του ζητήματος των προσφύγων είναι πάνω απ' όλα εκείνα τα

κράτη που έχουν δημιουργήσει την τρέχουσα παγκόσμια αναταραχή. Και δεν είναι σε καμία περίπτωση μόνο οι ΗΠΑ. Αυτή είναι και η πραγματική ειρωνεία της ιστορίας: Εκτός από τα διάφορα κράτη της Ανατολικής Ευρώπης, της «Νέας Ευρώπης», όπως κάποτε τα αποκάλεσε ο πρώην υπουργός Άμυνας Ντόναλντ Ράμσφελντ για τη συμμετοχή τους στον πόλεμο του Ιράκ- είναι κυρίως το Ηνωμένο Βασίλειο που αρνείται πάνω από όλα οποιαδήποτε πανευρωπαϊκή αλληλεγγύη λύση στην αποδοχή των προσφύγων. Δηλαδή ακριβώς εκείνη η χώρα που, μαζί με τις ΗΠΑ, έχει πρωταρχική ευθύνη για τον καταστροφικό πόλεμο στο Ιράκ.

Η εθνική κυριαρχία επισκιάζει την ευρωπαϊκή αλληλεγγύη

Μπορεί η ΕΕ να επιδείξει την αλληλεγγύη που χρειάζεται να δείξει; Αυτό εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το αν μπορεί να ξεπεράσει την αρνητική στάση των ευρωσκεπτικιστών. Σήμερα, περισσότερο από ποτέ, είναι εμφανής η ανάγκη μιας συντονισμένης πολιτικής για τους πρόσφυγες. Αντ' αυτού, επικρατεί ο εθνικισμός. Ήδη η προσπάθεια δίκαιης διανομής των προσφύγων με ένα ευρωπαϊκό σύστημα ποσοστώσεων κατέληξε σχεδόν σε φιάσκο. Το ζήτημα των προσφύγων αναγνωρίζεται μεν τώρα από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ως πανευρωπαϊκό καθήκον. Για πολύ καιρό δε, οι υπουργοί Εσωτερικών της ΕΕ μπορούσαν να συμφωνήσουν στην αναδιανομή μόνο 40.000 προσφύγων. Για άλλους 120.000 οι Υπουργοί Εσωτερικών ενέκριναν στις 22 Σεπτεμβρίου νέα λύση αναδιανομής- αν και η Ουγγαρία, η Τσεχική Δημοκρατία, η Σλοβακία και η Ρουμανία ψήφισαν κατά της συμφωνίας.

Επιπλέον, τα κράτη της ΕΕ εξακολουθούν να μην διαθέτουν ενιαία νομοθεσία για το άσυλο και το καθεστώς των προσφύγων. Απαιτείται επείγοντως μια προσαρμογή - αλλά αυτό δεν πρέπει να σημαίνει, με το να ακυρωθεί ο γερμανικός νόμος περί ασύλου, μια συμφωνία για τον χαμηλότερο κοινό παρονομαστή.

Το ζήτημα του ασύλου και των προσφύγων υπογραμμίζει τους σημερινούς πολιτικούς περιορισμούς του ευρωπαϊκού σχεδίου, όπως δεν είναι πουθενά αλλού: η εθνική κυριαρχία υπερνικά την ευρωπαϊκή αλληλεγγύη. Διότι, αντίθετα με την περίπτωση της οικονομικής βοήθειας για την κρίση στην Ελλάδα, σήμερα δεν πρόκειται για φαινομενικά εικονικά δισεκατομμύρια ποσά, αλλά, με γνώμονα τους πραγματικούς πρόσφυγες, αφορά σε δύο βασικά ζητήματα κάθε εθνικής κυριαρχίας. Πρώτον, ποιος ανήκει σε μας; Και δεύτερον: ποιος αποφασίζει για τα σύνορα - και την ασφάλειά τους;

Προφανώς, σε αυτό το σημείο, οι ιδέες δίστανται. Ενώ τα δυτικά κράτη είναι εν μέρει πρόθυμα να δεχτούν μετα-εθνικές απώλειες, οι Ανατολικοευρωπαίοι είναι πολύ πιο πιθανό να

στηρίζονται στην εθνική τους αυτονομία, αφού αυτή αποκτήθηκε μόλις το 1989-90. Το ίδιο ισχύει και για τα θέματα εθνικής ομοιογένειας: σχετικά με αυτό, ειδικά οι Πολωνοί και οι Ούγγροι αρνούνται να δεχθούν μουσουλμάνους, υποστηρίζοντας ότι δεν έχουν πολυπολιτισμική παράδοση στις χώρες τους. Ο ύμνος της Ευρώπης, η Ωδή στην *Χαρά* του Μπετόβεν - «Όλοι οι άνθρωποι γίνονται αδέρφια» - αποδεικνύεται απλή ψευδαίσθηση.

Η ηγεμονία και η Γη της Επαγγελίας: Οι δύο πλευρές του γερμανικού νομίσματος

Μια δεύτερη αντίθεση, ωστόσο, είναι εξίσου ενοχλητική: η Άνγκελα Μέρκελ – η οποία εκπροσωπεί τη Γερμανία – ενώ είχε δαιμονοποιηθεί ως το κακό της Ευρώπης με μια σβάστικα και ένα χιτλερικό μουστάκι, σήμερα εμφανίζεται ως η «Αγία Ιωάννα των προσφύγων», όπως αναφέρει η εφημερίδα *Frankfurter Allgemeine Zeitung* κοροϊδευτικά.

Πράγματι, η Γερμανία έγινε – χάρη στις σέλφις της Μέρκελ και την «κουλτούρα καλωσορίσματος» – η Γη της Επαγγελίας στην ήπειρο της Επαγγελίας, την Ευρώπη. Και όμως η έλξη και η απόρριψη είναι μόνο οι δύο όψεις ενός νομίσματος: όπως αναφέρει ο Χέρφριντ Μύνκλερ στο βιβλίο του *«Macht in der Mitte»*, η Γερμανία είναι τουλάχιστον οικονομικά ο ηγεμόνας της Ευρώπης – και επομένως η Γη της Επαγγελίας. Ως παγκόσμιος πρωταθλητής εξαγωγών, η Γερμανία έχει επωφεληθεί από το «φθηνό» ευρώ, ενώ παράλληλα ανταγωνίζεται την υπόλοιπη Ευρώπη στην κρίση με τις χαμηλούς μισθούς της (που υπολογίζονται με βάση την παραγωγικότητα της εργασίας) και τα τεράστια εμπορικά πλεονάσματα. Οι αιτίες των εθνικών εγωισμών χρονολογούνται πολύ πριν από την προσφυγική κρίση. Με τον τρόπο αυτό, η Γερμανία έχει επίσης προκαλέσει μαζική μετανάστευση για τη μαζική μετανάστευση εντός της Ευρώπης, ιδιαίτερα από τις χώρες της νότιας Ευρώπης που βιώνουν πιο έντονα την γενική κρίση. Επειδή η Γερμανία, όπως καμία άλλη χώρα στην Ευρώπη, ωφελήθηκε από την ενότητα της ηπείρου με την δημιουργία της ΕΟΚ, είναι πλέον εξαιρετικά δημοφιλής ως προορισμός διαφυγής - και ταυτόχρονα τόσο μισητός.

Ευημερία και ηγεμονία: είκοσι πέντε χρόνια μετά την επανένωση, η Γερμανία έχει και τα δύο. Υπάρχει όμως και ένα τρίτο χαρακτηριστικό. Με το σύνταγμά της - και ιδίως με το δικαίωμα ασύλου ως συνέπεια των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας των εθνικοσοσιαλιστών - η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία διαθέτει «θησαυρό» ανθρωπίνων δικαιωμάτων, γεγονός που την καθιστά ιδιαίτερα ελκυστική για τους πρόσφυγες. Αυτά τα τρία σημεία αποτελούν έναυσμα για τεράστιες εξελίξεις στην Ευρώπη. Το άνοιγμα της Μέρκελ προκάλεσε από τη μία ενθουσιασμό («η Μέρκελ σώζει την τιμή της Ευρώπης»), όπως

αναφέρθηκε στην εφημερίδα Λιμπερασιόν του Παρισιού). Από την άλλη, προκάλεσε έλλειψη κατανόησης («πώς γίνεται ένα χίπικο κράτος να καθοδηγείται από συναισθήματα», όπως αναφέρει σε συνεντεύξεις του ο βρετανός πολιτολόγος Άντονι Γκλές). Όμως το επακόλουθο κλείσιμο των συνόρων έλαβε υπόψη με μεγάλη ευχαρίστηση κυρίως μια κοινοβουλευτική ομάδα– η Ευρωπαϊκή Δεξιά. «Η συμφωνία του Σένγκεν δεν μπορεί να επιβιώσει», ανέφερε σε twitt ο επικεφαλής του Κόμματος Ανεξαρτησίας Ηνωμένου Βασιλείου, Νάιτζελ Φάρατζ. Και η Μαρίν Λε Πεν νιώθοντας χαρά εξέφρασε με ικανοποίηση την άποψή της μέσω Facebook γράφοντας: "Αντίο ΕΕ".

Στη Γερμανία, οι δεξιοί λαϊκιστές είναι πιθανό να χαρούν σύντομα. Το AfD (Εναλλακτική για τη Γερμανία) της Φράουκε Πέτρι, που βιαστικά θεωρήθηκε "νεκρό" από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης μετά τη διάσπαση της πλευράς του Lucke, ήδη ευνοείται. Σύμφωνα με την εταιρεία δημοσκοπήσεων Infratest dimap, αυτή τη στιγμή το AfD βρίσκεται στο 13% - και είναι για πρώτη φορά στο ίδιο ποσοστό με το SPD. Οι περιφερειακές εκλογές στις 16 Μαρτίου του ερχόμενου έτους θα είναι καθοριστικές για το AfD. Όλα όσα θα κατέχει σημαντική θέση στο τοπικό κοινοβούλιο στη Σαξονία-Άνχαλτ. Και οι εκλογές στη Βάδη-Βυρτεμβέργη και τη Ρηνανία-Παλατινάτο θα δείξουν εάν το κόμμα - μετά τη Βρέμη και το Αμβούργο - μπορεί να συνεχίσει την θριαμβευτική πομπή του σε δυτικό ομόσπονδο κρατίδιο της χώρας. Εάν η είσοδος σε ένα δυτικό κρατικό κοινοβούλιο ήταν επιτυχής, αυτό θα αποτελούσε ορόσημο για τους δεξιούς λαϊκιστές.

Κανείς δεν το γνωρίζει καλύτερα από το CSU (τη Χριστιανοκοινωνική Ένωση Βαυαρίας), που εξακολουθεί να αισθάνεται υποχρεωμένο στο γνωμικό του Στραους: ακριβώς δίπλα μας είναι μόνο ο τοίχος. Για τον λόγο αυτό, ο πρωθυπουργός του ομοσπονδιακού κρατιδίου της Βαυαρίας αντέδρασε τόσο βίαια στην πολιτική ανοίγματος της Μέρκελ. Και μάλιστα με επιτυχία: με την αναθεώρηση από την ίδια τη Μέρκελ και την εφαρμογή των συνοριακών ελέγχων, ο Χορστ Ζεεχοφερ απέδειξε ότι η υπεράσπιση των εθνικών συμφερόντων στην ΕΕ βρίσκεται ακόμα σε καλά χέρια – πρόκειται για έναν καταμερισμό πολιτικών καθηκόντων που ωφελεί και την Καγκελάριο.

Αριστερός λαϊκισμός: πειρασμός και κίνδυνος

Αλλά πώς αντιδρά η αριστερά σε αυτή την εξαιρετικά επικίνδυνη κατάσταση;

Αρκετοί έχουν προσπαθήσει εδώ και καιρό να απαντήσουν στον δεξιό λαϊκισμό με έναν αριστερό λαϊκισμό. «Είμαι πεπεισμένη ότι τα προσεχή έτη θα δούμε μια βαθιά αλλαγή

στα πολιτικά όρια που κάποτε επικρατούσε στην Ευρώπη, και ότι θα πραγματοποιηθεί η αποφασιστική αντιπαράθεση μεταξύ του αριστερού λαϊκισμού και του δεξιού λαϊκισμού», γράφει η ίσως πιο σημαντική πηγή ιδεών της Ριζοσπαστικής Αριστεράς αυτή τη στιγμή, Σαντάλ Μουφ. «Σε μια λαϊκιστική κατάσταση», σύμφωνα με την Μουφ, είναι σημαντικό να σχεδιαστεί μια σαφής διαχωριστική γραμμή μεταξύ της λαϊκιστικής ελίτ (το σύστημα της κάστας) και του "λαού".

Στο δοκιμιακού χαρακτήρα βιβλίο της «Επί του πολιτικού» του 2007, η Βελγίδα φιλόσοφος περιγράφει με λεπτομέρειες και ακρίβεια, πώς πρέπει να γίνει αυτή η οριοθέτηση.

Στο βιβλίο έρχεται σε αντίθεση με την ιδέα ότι οι αριστεροί πολιτικοί αναζητούν έναν λογικό συμβιβασμό, λέγοντας ότι μια τέτοια κουλτούρα συναίνεσης υπερεκτιμά τις πιθανότητες λογικής επιχειρηματολογίας. Αντί της λογικής και της συναίνεσης, η Μουφ επικεντρώνεται στο συναίσθημα και την αντιπαράθεση. Με αυτό δανείζεται στοιχεία από τον συνταγματικό δικηγόρο και ναζιστικό νομικό Καρλ Σμιντ, ο οποίος είναι μακράν ο πιο αμφιλεγόμενος πολιτικός θεωρητικός. Ο ίδιος καθόρισε την πολιτική ως αντιπαράθεση μεταξύ φίλου και εχθρού, μια μάχη για το θάνατο, αν χρειαστεί. Η Μουφ θέλει να εκπολιτίσει αυτό το μοντέλο: αυτούς που ο Σμιντ χαρακτήρισε εχθρούς, η Μουφ τους αποκαλεί αντιπάλους που αγωνίζονται για την πολιτισμική ηγεμονία και την πολιτική υπεροχή.

Η στρατηγική της ριζοσπαστικής αντιπαράθεσης της Μουφ απορρίπτει κάθε κοινή πολιτική με τα αριστερά φιλελεύθερα ή σοσιαλδημοκρατικά κόμματα, τα οποία «είναι συνένοχα για τους μηχανισμούς της νεοφιλελεύθερης ηγεμονίας για να προσφέρουν μια εναλλακτική λύση». Αντίθετα, υποστηρίζει έναν νέο αριστερό λαϊκισμό, ώστε να δημιουργηθεί ένα ομοιογενές «εμείς», ένας «λαός» εναντίον ενός «αυτοί». «Εδώ ο αληθινός, καλός λαός - εκεί, οι κακές ελίτ που τους εκμεταλλεύονται». Αυτή είναι η νέα διάταξη της λαϊκιστικής Αριστεράς στην πολιτική μάχη. Στην περίπτωση της Ελλάδας, ήταν ήδη δυνατό να μελετηθεί με μικροσκόπιο η υλοποίηση αυτής της πολιτικής, αλλά και οι τεράστιοι κίνδυνοι της.

Το παράδειγμα της Ελλάδας

Στην πραγματικότητα, ο Αλέξης Τσίπρας έπεσε σχεδόν θύμα της δικής του λαϊκιστικής στρατηγικής. Στην περίπτωση αυτή, ήταν πολύ σαφές πόσο δύσκολο - ίσως και αδύνατο - είναι να εκπολιτίσουμε τον λαϊκισμό. Ιδιαίτερα όταν ο Τσίπρας προκήρυξε την διεξαγωγή δημοψηφίσματος και απελευθέρωσε το εθνικό συναίσθημα. Ουσιαστικά,

προωθήθηκε από μια σκληρή πολιτική λιτότητας, συμπεριλαμβανομένης μιας δραματικής οικονομικής ύφεσης, και ανείπωτης απαξίωσης των «τεμπέληδων Ελλήνων» (αυτή ήταν η επικεφαλίδα στο Γερμανικό ταμπλόιντ της εφημερίδας «Bild»), ενώ στην Αθήνα η κυβέρνηση μίλησε για την ελληνική «αξιοπρέπεια», την εθνική «υπερηφάνεια» και την «ταπείνωση» που δέχτηκε η χώρα λιτότητας. Οι αντίπαλοι του «Όχι», αυτοί που είπαν όχι στα μέτρα λιτότητας, χαρακτηρίστηκαν ως προδότες και εχθροί του λαού – με άλλα λόγια, ο ελληνικός λαός ως ανήμπορο θύμα διαβόητων νεοφιλελεύθερων ευρω-ελίτ.

Σε σύντομο χρονικό διάστημα, ο «αναστατωμένος» πληθυσμός δεν έκανε λόγο πλέον για τους αντιπάλους, αλλά για τους εχθρούς, είτε εγχώριους είτε ξένους. Όταν, για παράδειγμα, δημοσιεύθηκαν κάποιες αφίσες με τον γερμανό υπουργό Οικονομικών με το σύνθημα «Για πέντε χρόνια έπινε το αίμα σου» ή «Καταζητείται. Νεκρός ή ζωντανός», τότε τα όρια της εχθρότητας σαφώς ξεπεράστηκαν. Η μοιραία συνέπεια για τον Τσίπρα ήταν ότι η επακόλουθη συμφωνία του για τα σκληρά μέτρα λιτότητας της ΕΕ, τον έθεσε σε λάθος πλευρά. Ο αγαπημένος εκπρόσωπος του λαού είχε γίνει προδότης του λαού του - τουλάχιστον στα μάτια κάποιων πρώην ριζοσπαστικών μελών του ίδιου του κόμματος, οι οποίοι ανέλαβαν την νεοϊδρυθείσα Λαϊκή Ενότητα. Τώρα αυτό –το κόμμα ισχυρίζεται ότι ενσαρκώνει τους «αληθινούς ανθρώπους» - παρόλο που το μόλις τρία τοις εκατό των ψήφων που πήραν στις εκλογές έρχεται σε αντίθεση με αυτή την αξίωση.

«Αν η αντιπαράθεση μεταξύ «Εμάς» και «Αυτών» διατυπώνεται ως ηθική σύγκρουση μεταξύ καλού και κακού παρά μιας πολιτικής σύγκρουσης μεταξύ «αντιπάλων», τότε ο αντίπαλός σας μπορεί να αντιληφθεί μόνο ως εχθρός που θα πρέπει να καταστραφεί». Η Μούφ αναγνωρίζει τους κινδύνους της θεωρίας της, για να υποκύψει παρ' όλα αυτά στον πειρασμό. Για εκείνους που θέλουν - όπως το θέλει η λαϊκιστική Αριστερά - να ενωθούν με τον υποτιθέμενο αληθινό λαό, μπορούν να είναι μόνο στην πλευρά του καλού και συνεπώς να εγκρίνουν την ηθική υποτίμηση του αντιπάλου τους.

Όλα αυτά θυμίζουν μοιραία τη ρητορική της δεκαετίας του 1920, όταν η γερμανική δεξιά καταδίκασε την δήθεν «ντροπιαστική [Συνθήκη των Βερσαλλιών](#)» και έτσι κινητοποίησε μεγάλες μάζες. Τελικά, οι εχθροί της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης, τόσο από την δεξιά όσο και από την αριστερά, έθεσαν στο στόχαστρο τους ελάχιστους πεπεισμένους δημοκράτες. Το αποτέλεσμα ήταν η καταστροφή της πρώτης δημοκρατίας στο γερμανικό έδαφος.

Επομένως, όποιος βασίζεται στη ριζοσπαστική αριστερά για να απελευθερώσει πολιτικά συναισθήματα παίζει με τη φωτιά. Στην πραγματικότητα, η ριζοσπαστική δεξιά και αριστερά τελούν μια μοιραία συνύπαρξη. Πάντα πιστοί στο σύνθημα: οι ένοχοι είναι πάντα οι άλλοι - και σε κάθε περίπτωση, οι ευρωτεχνοκράτες στις Βρυξέλλες. Και ενώ, το ζήτημα των προσφύγων δείχνει ότι η ΕΕ δεν αποτυγχάνει κυρίως από τις Βρυξέλλες, αλλά από τον εγωισμό των εθνικών κρατών. Το αριστερό λαϊκιστικό σύνθημα - εδώ οι κακές ελίτ, εκεί οι ταπεινωμένοι λαοί - υποστηρίζεται πάντα από την ευρωπαϊκή δεξιά και τη Μαρίν Λεπέν. Και για έναν καλό λόγο: Η ιστορία διδάσκει ποιος κερδίζει συνήθως σε μια εποχή κρίσης: η ριζοσπαστική δεξιά. Ένας τέτοιος αριστερός λαϊκισμός, μόλις δημιουργηθεί, τρώει τα παιδιά του.

Η νίκη της δεξιάς: "συνασπισμός φόβου" και η νέα Εναλλακτική Θέση

Στην πραγματικότητα, οι υποτιθέμενοι καλοί λαοί, εάν τεθούν υπό πίεση, γενικά δεν τείνουν σε καμιά περίπτωση προς τα αριστερά. Ακόμη και ο Καρλ Μαρξ είδε τον λαό ως εξαιρετικά ψυχρό και ειδικότερα τα κατώτερα στρώματά του: «Το λούμπεν προλεταριάτο, αυτό το παθητικό προϊόν αποσύνθεσης των κατώτερων στρωμάτων της παλιάς κοινωνίας, παρασέρνεται από μια προλεταριακή επανάσταση. Σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής του θα είναι πιο πρόθυμο να πουληθεί για μηχανορραφίες.» Αυτό ακριβώς είναι που βιώνουμε σήμερα, όταν τα κέντρα φιλοξενίας των αιτούντων άσυλο καίγονται στο Φράιταλ, στο Χάιντεναου, στο Λουμπεκ και στο Ράιχερτσχοφεν. Ωστόσο, πίσω από αυτή τη μορφή «αυτοδικίας», που είναι περιφρονητική προς τους ανθρώπους, δεν είναι μόνο ο όχλος, αλλά και ένα μέρος του ολοένα και πιο επισφαλούς κέντρου, το οποίο συγχωνεύεται με το νέο προλεταριάτο των υπηρεσιών, σε έναν «συνασπισμό φόβου», όπως αναφέρει ο Γερμανός κοινωνιολόγος Χάιντς Μπούντε.

Ο αριστερός λαϊκισμός ωραιοποιεί τη δημιουργία «μιας προοδευτικής συλλογικής βούλησης με στόχο τη «δημιουργία ενός λαού » (Μουφ), αυτές τις εξαιρετικά επικίνδυνες τάσεις μέσα σε έναν λαό - ομογενοποιώντας τον και παρουσιάζοντάς τον ως καλό στο σύνολό του. Ως αποτέλεσμα, η ιδέα μιας ενωμένης λαϊκής βούλησης σημαίνει μια σαφή απόρριψη του πλουραλισμού που βρίσκεται στην καρδιά του δυτικού δημοκρατικού πολιτισμού. Ο αριστερός λαϊκισμός λειτουργεί έτσι, αν και μάλλον ακούσια, στα χέρια των προπαγανδιστών μιας αμφίβολης νέας εναλλακτικής θέσης από την πλευρά της νέας δεξιάς, που υπηρετεί αυτήν την νέα ακροδεξιά πολιτική ιδεολογία.

Έτσι, ο πρώην αριστερός και επίκαιρος εθνικός σοβινιστής Γιουργκεν Ελζεσσερ χρησιμοποιεί αυτή τη ρητορική σε μια προσπάθεια να συγκεντρώσει όλους τους αντιδυτικούς, τόσο από την αριστερά όσο και την δεξιά, εναντίον του «συστήματος» της ΕΕ: «Μετά την κατάρρευση του ανατολικού μπλοκ, όλες οι αρνητικές πτυχές της ΕΣΣΔ έχουν περάσει στην ΕΕ», όπως αναφέρει ο Έλζεσσερ εκφράζοντας έτσι την πεποίθηση ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση εξελίσσεται σε μία Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών. Το πολιτμπιρό με τους πανίσχυρους επιτρόπους δεν είναι πλέον στη Μόσχα, αλλά στις Βρυξέλλες.» Με ακριβώς το ίδιο λαϊκιστικό (και συνωμοτικό) επιχείρημα εναντίον της «οικονομικής και πολιτικής κυριαρχίας της ευρωπαϊκής ολιγαρχίας[...] που κρύβεται πίσω από την γερμανική κυβέρνηση και «χαίρεται» που η κυρία Μέρκελ αναλαμβάνει τη βρόμικη δουλειά, όπως λέγεται στην έκκληση «για ένα σχέδιο Β για την Ευρώπη» του Όσκαρ Λαφοντέν, του Γιάννη Βαρουφάκη και άλλων: «Έχουμε να κάνουμε με τη νεοφιλελεύθερη εκδοχή της» περιορισμένης κυριαρχίας », όπως την διατύπωσε ο αρχηγός του σοβιετικού κόμματος Μπρέζνιεφ το 1968. Εκείνη την εποχή, οι Σοβιετικοί κατέπνιξαν την Άνοιξη της Πράγας με την εισβολή των τανκς. Το καλοκαίρι του 2015, η Ευρωπαϊκή Ένωση εμπόδισε την «Αθηναϊκή Άνοιξη» με το κλείσιμο των τραπεζών και τα capitalcontrols.»

Για όλες τις δικαιολογημένες επικρίσεις της καταστροφικής πολιτικής λιτότητας της ΕΕ, μια τέτοια λανθασμένη απο ιστορικής άποψης εξίσωση εντελώς διαφορετικών συστημάτων θολώνει τα όρια μεταξύ αριστεράς και δεξιάς. Αυτό που παραμένει στο τέλος είναι ένας ακατέργαστος «διεθνιστικός» εθνικισμός - εναντίον της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Φαίνεται, δηλαδή, ότι κάθε λαϊκισμός με την τάση του για διάκριση και αποκλεισμό μεταξύ φίλου και εχθρού, έχει μιαν έμφυτη τάση προς την δεξιά. Ήδη σήμερα, οι νικητές της στρατηγικής λαϊκιστικής κλιμάκωσης αριστείας είναι όλοι εκείνοι οι δεξιοί λαϊκιστές που έχουν δει από καιρό την πηγή όλου του κακού στην ΕΕ και τους θεσμούς της.

Συνεπής εξευρωπαϊσμός αντί λαϊκιστικής πόλωσης

Το μεγάλο καθήκον μιας φωτισμένης αριστεράς, από την άλλη πλευρά, θα ήταν να επιστρέψει σε μια στρατηγική έξυπνων συμμαχιών - χωρίς να εγκαταλείψει τις θεμελιώδεις πεποιθήσεις της. Στην ιστορία της Γερμανίας καθώς και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η κοινωνική πρόοδος επιτεύχθηκε μέσω της συμμαχίας της εργατικής τάξης και της διαφωτισμένης μεσαίας τάξης. Η παράδοση αυτή εμφανίζεται χιλιάδες φορές στους εθελοντές όλων των κοινωνικών τάξεων.

Ένα πράγμα είναι βέβαιο: τα επόμενα χρόνια θα είναι αποφασιστικής σημασίας για το μέλλον της Ευρώπης. Θα πρέπει να αποδειχθεί μέσα στα επόμενα χρόνια αν αυτή η Ευρώπη εξακολουθεί να είναι σε θέση να έχει πραγματική αλληλεγγύη και εποικοδομητική συναίνεση - ή αν κατευθύνεται ολοένα και περισσότερο στην κλιμάκωση της εχθρότητας. Η Ευρώπη βρίσκεται σήμερα σε ένα σταυροδρόμι: στη χειρότερη περίπτωση, γινόμαστε μάρτυρες ενός νέου ιδεολογικού εμφυλίου πολέμου σε όλη την Ευρώπη, με ριζοσπαστικές συγκρούσεις μεταξύ των εθνών και των διαφόρων πολιτικών στρατοπέδων. Ή η ευρωπαϊκή αλληλεγγύη ή ο εθνικός εγωισμός: αυτό είναι το βασικό ζήτημα σήμερα - ακόμη και για την ευρωπαϊκή αριστερά, διότι η ευρωπαϊκή δεξιά με το ζήτημα των προσφύγων έχει ήδη βρει πώς θα κινητοποιηθεί τα επόμενα έτη.

Μπορεί η Ευρώπη να ανταποκριθεί με αλληλεγγύη σε αυτό το ανθρωπιστικό πρόβλημα, διασφαλίζοντας τη δίκαιη κατανομή μεταξύ των κρατών μελών; Ή μήπως τα επιμέρους έθνη αποφεύγουν για εγωιστικούς λόγους αυτή την τεράστια πρόκληση; Η καταπολέμηση της μοιραίας επανεθνικοποίησης είναι το ιστορικό καθήκον μιας προοδευτικής, φιλελεύθερης αριστεράς.

Σήμερα, η Ευρώπη βρίσκεται αντιμέτωπη με μια ιστορική εναλλακτική λύση: Είτε μια ενωμένη Ευρώπη θα πετύχει είτε θα επιστρέψουμε στο παλιό εθνικό συνονθύλευμα. Το τελευταίο σημαίνει κατάρρευση της ΕΕ και παραίτηση της Ευρώπης από το δικαίωμα συναπόφασης σε παγκόσμιο επίπεδο. Αυτό θα ισοδυναμούσε με τη νέα παγκόσμια τάξη του 21ου αιώνα στις νέες (και παλαιές) μεγάλες δυνάμεις και τις ιμπεριαλιστικές φιλοδοξίες τους.

Τα τελευταία 25 χρόνια έχουν δείξει ότι η αμιγώς νομισματική νεοφιλελεύθερη Ευρώπη, για την οποία αποφασίζουν η Άνγκελα Μέρκελ και ο Βόλφγκανγκ Σόιμπλε, δεν φαίνεται να μπορεί να ανταποκριθεί στη θεμελιώδη κρίση της Ευρώπης. Αντιθέτως παρακινεί τους εθνικισμούς και, επομένως, όλο και περισσότερες διαιρέσεις. Ως εκ τούτου, η εναλλακτική λύση της αριστεράς δεν μπορεί επίσης να είναι εθνική, αλλά να αποτελείται μόνο από έναν συνεπή εξευρωπαϊσμό καθιστά την ήπειρο ελεύθερη, δίκαιη και βιώσιμη.

Η λαϊκιστική πόλωση δεν αποτελεί αποτελεσματικό μέσο. Διότι δεν είναι μόνο, όπως υποδεικνύει κάποιος αριστερός, ότι πρόκειται για απλή ανακατανομή από πλούσιους σε φτωχούς, αλλά για μια θεμελιώδη μεταμόρφωση του καπιταλιστικού συστήματος. Τελικά, πρόκειται για θεμελιώδη αλλαγή στο μοντέλο ζωής μας. Αυτός θα ήταν ο αγώνας κατά των πραγματικών αιτιών του προσφυγικού. Μόνο με αυτόν τον τρόπο θα επιλυθεί πραγματικά το ανθρωπιστικό πρόβλημα του παγκόσμιου προσφυγικού ζητήματος επειδή η πραγματική βάση

για το επιχειρηματικό μοντέλο των διακινητών μεταναστών είναι το τεράστιο χάσμα πλούτου μεταξύ βορρά και νότου, δύσης και ανατολής. Όσο αυτό υπάρχει - και το χάσμα μεταξύ πλουσίων και φτωχών συνεχίζει να αυξάνεται - δεν θα υπάρχει τέλος στο προσφυγικό.

Βραχυπρόθεσμα, απαιτείται αξιοπρεπής στέγαση και φροντίδα για τους πρόσφυγες • μεσοπρόθεσμα, απαιτείται η δημιουργία ζωνών ασφαλείας σε περιοχές εμφυλίου πολέμου, ιδίως στη Συρία • μακροπρόθεσμα όμως, απαιτείται ένα δίκαιο και βιώσιμο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα.

Γι 'αυτό ακριβώς, θα χρειαζόταν μια ειρηνική και δίκαιη παγκόσμια τάξη στην οποία οι άνθρωποι, στην Ευρώπη αλλά και αλλού, δεν ήλπιζαν, έστω και μάταια, το 1989-90. Φυσικά, σήμερα, μετά από όλες τις απογοητεύσεις των τελευταίων 25 ετών, ένας τέτοιος στόχος φαίνεται να είναι ουτοπικός. Αλλά μια ενωμένη Ευρώπη θα μπορούσε και πρέπει να προχωρήσει τουλάχιστον προς αυτήν την κατεύθυνση.

Σημειώσεις

- [1]. Βλ. Björn Blaschke, the New Middle Beast. Saudi-Arabien vs. Iran: Der Kampf um die Vorherrschaft im Mittleren Osten, στο: „Blätter“, 9/2015, σελ.45-53.
- [2] Weitere 250 000 Syrer flüchteten in den Irak und 130 000 nach Ägypten, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>, βλ. επίσης Issio Ehrich, Wie viele Flüchtlinge kommen noch? Exodus hat Europa noch kaum erreicht, www.n-tv.de, 11.9.2015 und Kristin Helberg, „Ich nähme das nächste Flugzeug nach Syrien“, στο „die Tageszeitung“ (taz), 15.9.2015.
- [3] (βλ. παραπάνω)
- [4] Βλ. Thomas Gebauer, Hoffen und Sterben. Flucht und Abschottung in Zeiten globaler Krisen, στο: „Blätter“, 6/2015, σελ. 41-50.
- [5] Berthold Kohler, Im nationalen Freudentaumel, στο: „Frankfurter Allgemeine Zeitung“ (FAZ), 8.9.2015.
- [6] Im Juli 2015 haben deutsche Unternehmen Waren im Wert von mehr als 107 Mrd. Euro exportiert, wieder ein deutliches Plus im Vergleich zum Vorjahr.
- [7] Im August 2014 ist die AfD mit einem Ergebnis von 9,7 Prozent erstmals in den Dresdner Landtag eingezogen, wenig später folgte der Einzug in die Landesparlamente von Thüringen und Brandenburg, in 2015 in die Bürgerschaften von Bremen und Hamburg.
- [8] Chantal Mouffe, Für einen linken Populismus, www.ipg-journal.de, 30.3.2015; zustimmend Robert Misik, Populismus? Ja, bitte!, στο: taz, 1./2.8.2015, und Jakob Augstein, Demonstriert lieber gegen die Banken, www.spiegel.de, 27.8.2015; dagegen kritisch: Jan-Werner Müller, Populismus: Theorie und Praxis, in: „Merkur“, 8/2015, σελ. 28-37; Karin Priester, Die Stunde der Entscheidung. Radikale Linke im Geiste Carl Schmitts, στο: „Blätter“, 6/2012, σελ. 108-119.
- [9] Chantal Mouffe, Über das Politische, Frankfurt a. M. 2007.
- [10] Carl Schmitt, Der Begriff des Politischen, Hamburg 1932.
- [11] Chantal Mouffe, Für einen linken Populismus, (βλ. παραπάνω)
- [12] Ομοίως

- [13] Mouffe, Über das Politische, (βλ. παραπάνω), σελ. 12.
- [14] Karl Marx und Friedrich Engels, Manifest der Kommunistischen Partei, Berlin 1959.
- [15] Heinz Bude, Die Koalition der Angst, στο: „Frankfurter Allgemeine Zeitung“, 17.9.2015.
- [16] Jürgen Elsässer, Querfront in Europa, στο: „Compact“, 6/2014.
- [17] Jean-Luc Mélenchon, Stefano Fassina, Zoe Konstantopoulou, Oskar Lafontaine und Yanis Varoufakis, Für einen Plan B in Europa, <https://griechenlandsoli.files.wordpress.com>, 12.9.2015.

4. ΚΕΙΜΕΝΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Σε πρώτο στάδιο καθίσταται αναγκαία η ανάλυση του ΚΠ υπό ένα επιστημονικό πρίσμα. Με τον τρόπο αυτό, τονίζεται ο επικοινωνιακός σκοπός της μετάφρασης αλλά και τα μετέπειτα βήματα προς την σωστή σύνταξη του ΚΣ.

Προκειμένου να ιεραρχηθούν τα επίπεδα της ισοδυναμίας, να επιτελείται δηλαδή η λειτουργία του ΚΠ στο ΚΣ, στο πλαίσιο ενός συγκεκριμένου μεταφραστικού Σκοπού, η Reiss προτείνει την συγκεκριμένη τυπολογία (βλ. Reiss, 1977/1989:108-109 στο Munday, 2004:124). Τα είδη των διαφορετικών τύπων κειμένων, κατά την Reiss κατατάσσονται σε τρεις κατηγορίες, στα πληροφοριακά, στα εκφραστικά και στα λειτουργικά κείμενα. Η λειτουργία της γλώσσας είναι διαφορετική σε κάθε περίπτωση (πληροφοριακή, εκφραστική και κλητική αντίστοιχα), όπως επίσης και η διάστασή της (λογική, αισθητική, διαλογική). Κάθε είδος κειμένου εστιάζει σε διαφορετικά σημεία (στο περιεχόμενο, στη μορφή, στην έκκληση) έτσι και η μεταφραστική μέθοδος («απλός πεζός λόγος», μέθοδος «ταύτισης», «προσαρμοστική»). Τα χαρακτηριστικά των κειμενικών ειδών είναι συμβατικά και η κατηγοριοποίησή τους διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη λειτουργική μετάφραση (βλ. Munday, 2004:125).

Εν προκειμένω, το ΚΠ είναι πληροφοριακό. Διαθέτει υψηλό δείκτη πληροφορηκότητας και η κεντρική του λειτουργία είναι να πληροφορήσει το αναγνωστικό κοινό. Άρα και η λειτουργία της γλώσσας είναι πληροφοριακή και η διάστασή της λογική. Πρέπει επίσης να αναφερθεί ότι η γλώσσα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και δοκιμιακή, αφού το λεξιλόγιο του κειμένου είναι ειδικό-επιστημονικό (βλ. γλωσσάρι ειδικών όρων) και κατ' επέκταση το ύφος επίσημο. Το κείμενο είναι εστιασμένο στο περιεχόμενο. Για αυτό, το ΚΣ πρέπει να μεταδίδει το αναφορικό περιεχόμενο του ΚΠ, δεδομένου ότι κι αυτό μπορεί να αξιοποιηθεί από αλλόγλωσσους μελετητές. Στην περίπτωση μας ο κειμενικός τύπος του ΚΠ είναι ίδιος με το ΚΣ. Συνεπώς, κύριο μέλημα κατά την μεταφραστική διαδικασία είναι η απόδοση του περιεχομένου ΚΠ με σωστό και ολοκληρωμένο τρόπο στο ΚΣ (βλ. Munday, 2004: 124-127).

Πριν προχωρήσουμε στην μεταφραστική διαδικασία, ήταν απαραίτητο να ξεκαθαριστεί ποιον τύπο μεταφραστικής διαδικασίας θα ακολουθούσαμε, προκειμένου να

παράξουμε το επιθυμητό αποτέλεσμα έχοντας λάβει τις σωστές αποφάσεις. Όπως εξηγεί με σαφήνεια ο Seel στο βιβλίο του *Εισαγωγή στη Γενική Μετάφραση* (Seel, 2015:221):

«Ο δυνητικός μεταφραστής καλείται να πάρει αποφάσεις που αφορούν στο μετάφρασμα ως συνολικό κειμενικό προϊόν, αλλά και στις επιμέρους γλωσσικές και πολιτισμικές πτυχές του προϊόντος αυτού. Πρόκειται, λοιπόν, για «μεγάλες» και «μικρές» αποφάσεις, για τις οποίες η σύγχρονη μεταφρασεολογία προσφέρει, ως επί το πλείστον, βάσει του λειτουργικού παραδείγματος το θεωρητικό [...] υπόβαθρο.»

Σύμφωνα με τη Nord, υπάρχουν δύο βασικοί τύποι μεταφραστικής διαδικασίας που ορίζουν και την λειτουργία της μετάφρασης (βλ. Nord, 2014:112). Έτσι, ανάμεσα στην τεκμηριωτική και εργαλειακή μεταφραστική διαδικασία, είναι σαφές ότι στην περίπτωση του παραπάνω κειμένου η μετάφραση θα είναι εργαλειακή. Για να αποσαφηνιστεί λοιπόν η επιλογή αυτή παρατίθεται η βασική διαφορά των τύπων μεταφραστικής διαδικασίας που αφορά στην λειτουργία της μετάφρασης. Στην τεκμηριωτική μετάφραση, ο σκοπός δημιουργίας ΚΣ είναι η επικοινωνιακή διάδραση του ΠΠ²¹ για αναγνώστες του ΠΣ. Αντίθετα, στην εργαλειακή μετάφραση σκοπός δημιουργίας ΚΣ είναι η επίτευξη μιας νέας επικοινωνιακής διάδρασης μεταξύ του ΠΣ και του ΠΠ, στην οποία χρησιμοποιείται ως πρότυπο το ΚΠ. Κατ' επέκταση μπορεί να αλλάξει και η λειτουργία του ΚΣ.

Όσον αφορά λοιπόν στην εργαλειακή μετάφραση, πρέπει αρχικά να οριστεί η λειτουργία του ΚΣ προκειμένου να οριστεί το είδος της μετάφρασης, ο στόχος της και η εστίαση της μεταφραστικής διαδικασίας (βλ. Nord, 2014:120). Η λειτουργία του ΚΣ μπορεί να είναι όμοια με την λειτουργία του ΚΠ και κατ' επέκταση το είδος της μετάφρασης να είναι η ομοιολειτουργική μετάφραση (βλ. Nord, 2014:118). Σε αυτήν την περίπτωση είναι προφανές ότι ο στόχος της μετάφρασης είναι να επιτυγχάνει τις λειτουργίες του ΚΠ στο ΚΣ και ότι κατά την μεταφραστική διαδικασία γίνεται εστίαση στις λειτουργικές μονάδες του ΚΠ (βλ. Nord, 2014:120). Είναι επίσης σημαντικό να αναφερθεί ότι σε αυτό το είδος μετάφρασης ο ΠΠ δεν δίνει ιδιαίτερη σημασία στο γεγονός ότι το ΚΣ αποτελεί μετάφρασμα ή δεν το αντιλαμβάνεται, πράγμα που η Reiss ονομάζει επικοινωνιακή μετάφραση (βλ. Nord: 2014:2019). Στον αντίποδα βρίσκεται η ετερολειτουργική μετάφραση, όπου η λειτουργία του ΚΣ είναι διαφορετική από την λειτουργία του ΚΠ, άρα και οι στόχοι. Κατά την μεταφραστική διαδικασία γίνεται εστίαση στο να μεταβιβαστούν οι λειτουργίες του ΚΠ. Όμως είναι αδύνατον, λόγω πολιτισμικών διαφορών ή χρονικών αποστάσεων του ΚΠ και του ΚΣ, να

²¹ ΠΠ: Πολιτισμός-Πηγή

διατηρηθούν αυτούσιες οι πληροφορίες στο μετάφρασμα (βλ. Nord, 2014:121) Τέλος, ένα ακόμη είδος εργαλειακής μετάφρασης, είναι η ομολογη μετάφραση, στην οποία μεταβιβάζονται οι πληροφορίες και η λειτουργία του ΚΠ στο ΚΣ με στόχο την επίτευξη ομολογου αποτελέσματος. Σύμφωνα με την Nord « Το ΚΣ εμφανίζει τον ίδιο ή ανάλογο βαθμό πρωτοτυπίας με αυτόν του πρωτοτύπου σε σχέση με τα αντίστοιχα σώματα κειμένων των δύο πολιτισμών» (Nord:2014:122).

Εφόσον, λοιπόν, ορίσαμε τον τύπο της μετάφρασης, είναι έκδηλο ότι το είδος θα είναι η ομολειτουργική μετάφραση, καθώς, όπως προαναφέρθηκε, το ΚΠ και το ΚΣ πληρούν τους ίδιους επικοινωνιακούς σκοπούς.

5. ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΗ ΕΝΤΟΛΗ

Έχοντας αναλύσει το ΚΠ και το είδος της μεταφραστικής διαδικασίας, είναι αναγκαίο να προχωρήσουμε στην μεταφραστική εντολή, ή «μεταφραστική οδηγία», όπως την ονομάζει η Nord (βλ. Nord, 1997:59 στο Munday, 2004:138), προκειμένου να μπορέσουμε να συγκρίνουμε την φυσιογνωμία του ΚΠ με την φυσιογνωμία του ΚΣ, όπως ορίζει το πακέτο μεταφραστικών οδηγιών. Εκτός, όμως, από την φυσιογνωμία δίνεται κυρίως βάση στις οδηγίες, μέσω των οποίων καθορίζονται οι συνθήκες που πρόκειται να λειτουργήσει το ΚΣ (βλ. Nord, 2014:139).

Το πακέτο μεταφραστικών οδηγιών, λοιπόν, περιέχει πληροφορίες για:

- **τις επιδιωκόμενες κειμενικές λειτουργίες του ΚΣ.** Γνωρίζουμε ήδη ότι το ΚΠ έχει πληροφοριακή- αναφορική λειτουργία, καθώς παρέχει πληροφορίες σχετικά με την κοινωνικοπολιτική κατάσταση στην Ε.Ε και το ζήτημα των προσφύγων. Συνεπώς, η λειτουργία αυτή πρέπει να διατηρηθεί και στο ΚΣ.

- **τους παραλήπτες του ΚΣ.** Εφόσον πρόκειται για ειδικό κείμενο, είναι αντιληπτό ότι οι δέκτες του ΠΣ πρέπει να έχουν κάποιες ειδικές γνώσεις. Αν και μπορεί να διαβαστεί από το ευρύ κοινό, δεν γνωρίζουμε σε ποιο βαθμό το ΚΣ θα είναι κατανοητό και κατά πόσο θα προκαλεί ενδιαφέρον. Αφορά κυρίως μελετητές ή ειδικούς επί του θέματος, καθώς στο ΚΠ εντοπίζεται σχετική ορολογία.

- **τον χρόνο και το χώρο πρόσληψης του κειμένου.** Το ΚΠ δημοσιεύτηκε τον Οκτώβριο 2015 στο γερμανικό πολιτικό περιοδικό «Blätter für deutsche und internationale Politik». Το ΚΣ από την άλλη, μεταφράστηκε το 2020 για ακαδημαϊκούς λόγους, γεγονός που

δεν δημιουργεί πρόβλημα καθώς η χρονική διαφορά δεν είναι μεγάλη και το ΚΠ παρέχει τέτοιες πληροφορίες που είναι χρήσιμες και επίκαιρες ακόμα και σήμερα. Το προσφυγικό ζήτημα αλλά και το μέλλον της Ευρώπης απασχολούν τους πολίτες της ΕΕ, στους οποίους ανήκουν και οι έλληνες, άρα και ο χώρος πρόσληψης του ΚΣ, που είναι η Ελλάδα, δεν θέτει κάποιο πρόβλημα. Εξάλλου η ενημέρωση του ΠΣ από κείμενα που έχουν δημοσιευτεί αρχικά στον ξένο τύπο είθισται να συμβαίνει.

● **το μέσο μετάδοσης.** Πρέπει να αναφερθεί ότι, το ΚΠ δημοσιεύτηκε στο πολιτικό περιοδικό αλλά υπάρχει και πρόσβαση σε αυτό μέσω διαδικτύου τόσο στην ιστοσελίδα του περιοδικού όσο και στην διαδικτυακή έκδοση του περιοδικού. Στην περίπτωση μας, το κείμενο ανακτήθηκε σε διαδικτυακή μορφή.

● **το κίνητρο για την δημιουργία και πρόσληψη,** που δεν θα μπορούσε να είναι άλλη από την ενημέρωση του αναγνωστικού κοινού για την κατάσταση και το μέλλον της ΕΕ και σαφώς να είναι ξεκάθαρο και στο ΚΣ.

Διαπιστώνεται, λοιπόν, ότι το ΚΣ εξυπηρετεί τις ίδιες επικοινωνιακές περιστάσεις με το ΚΠ. Έτσι, δύναται να ταξινομήσουμε και να ιεραρχήσουμε τα μεταφραστικά προβλήματα με τέτοιο τρόπο που η επίλυσή τους καθίσταται απλούστερη και καταλληλότερη.

6. ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Έχοντας ορίσει το πακέτο μεταφραστικών οδηγιών, γίνεται αντιληπτό ότι τα προβλήματα μπορούν να εντοπιστούν εκ των προτέρων. Κατά τη Nord (2014:145): «*Τα μεταφραστικά προβλήματα ενός κειμένου, είναι αντικειμενικά ή τουλάχιστον διυποκειμενικά*». Εάν υιοθετήσουμε την διαίρεση των μεταφραστικών προβλημάτων στις κατηγορίες που προτείνει η ίδια, προκύπτουν τέσσερις κατηγορίες: τα πραγματολογικά, τα πολιτισμικά, τα γλωσσικά και τα ιδιάζοντα (βλ. Nord, 2014:146).

6.1 ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Τα προβλήματα πραγματολογικού χαρακτήρα προκύπτουν λόγω των επικοινωνιακών καταστάσεων κατά τις οποίες χρησιμοποιούνται στο ΚΠ και στο ΚΣ (βλ. Nord, 2014:148). Για παράδειγμα, τα ονόματα και τα τοπωνύμια που αναφέρονται στο ΚΠ είναι πραγματολογικής φύσεως πρόβλημα αφού ο αποδέκτης του κειμένου-στόχου δεν είναι απαραίτητα σε θέση να τα γνωρίζει. Για την επίλυση αυτού του προβλήματος, τα ονόματα και τα τοπωνύμια που εντοπίζονται στο ΚΠ αποδίδονται με μεταγραφή στο ΚΣ:

Ονόματα	
Albrecht von Lucke	Άλμπρεχτ φον Λούκε
Donald Rumsfeld	Ντόναλντ Ράμσφελντ
Herfried Münkler	Χέρφριντ Μύνκλερ
Anthony Glees	Άντονι Γκλές
Frauke Petry	Φράουκε Πέτρι
Horst Seehofer	Χόρστ Ζέεχοφερ
Chantal Mouffe	Σαντάλ Μουφ
Karl Schmidt	Καρλ Σμιντ
Heinz Bude	Χάιντς Μπούντε.
Jürgen Elsässer	Γιούργκεν Έλζεσσερ
Τοπωνύμια	
Freital, Heidenau, Lübeck,	Φράιταλ, Χάιντεναου, Λούμπεκ
Reichertshofen	Ράιχερτσχοφεν

Σύμφωνα με τον Seel (2015:191):

«Σε κάθε φυσική γλώσσα υφίστανται οι δόκιμες αποδόσεις ξενόγλωσσων κύριων ονομάτων και τοπωνυμίων, όταν αυτά είναι σε κάποιον βαθμό καθολικά γνωστά.

Συνήθως πρόκειται για κύρια ονόματα και τοπωνύμια που είτε συνιστούν σημαίνοντα πρόσωπα των επιστημών, της τέχνης και των γραμμάτων, της ιστορίας, της πολιτικής και της οικονομίας κ.λπ. είτε είναι κύριοι γεωγραφικοί όροι».-

Στο ΚΠ εντοπίζονται ονόματα, όπως Karl Marx, Michail Gorbatsow, Angela Merkel, Marine LePen, Nigel Farage, Breschnew που είναι γνωστά στον ΠΣ και κατά συνέπεια είναι ευρέως αποδεκτή η μεταγραφή τους (Καρλ Μαρξ, Μιχαήλ Γκορμπατσόφ, Άνγκελα Μέρκελ, Μαρίν Λε Πεν, Νάιτζελ Φάρατζ, Μπρέζνιεφ).

Η ίδια μέθοδος εφαρμόζεται και για τα τοπωνύμια :(ΚΠ: “Alles spricht dafür, dass sie in Sachsen-Anhalt ihr viertes Ost-Parlament erobern wird. Und die Wahlen in Baden-Württemberg und Rheinland-Pfalz werden zeigen, ob die Partei – nach Bremen und Hamburg – ihren Siegeszug auch im Westen fortsetzen kann.“ / ΚΣ: «Όλα δείχνουν ότι θα κατέχει σημαντική θέση στο τοπικό κοινοβούλιο στη Σαξονία-Άνχαλτ. Και οι εκλογές στη Βάδη-Βυρτεμβέργη και τη Ρηνανία-Παλατινάτο θα δείξουν εάν το κόμμα - μετά τη Βρέμη και το Αμβούργο - μπορεί να συνεχίσει την θριαμβευτική πομπή του»).

6.2 ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Τα πολιτισμικά προβλήματα προκύπτουν εξαιτίας των διαφορών στις συμβάσεις μεταξύ των δύο πολιτισμών. Με άλλα λόγια, όπως περίτεχνα αναφέρει ο Κελάνδριος στο βιβλίο του *Λειτουργική Διδακτική της Μετάφρασης*, πρόκειται για «προβλήματα διαπολιτισμικότητας» (Κελάνδριος, 2016:142). Στην κατηγορία αυτή συμπεριλαμβάνονται οι μορφές της καθημερινής επικοινωνίας, οι διαφορές στις νόρμες και το ύφος. Αυτές οι διαφορές μπορούν να αφορούν είτε τη λεκτική είτε τη μη λεκτική συμπεριφορά των πολιτισμών (Βλ. Nord, 2014:149).

Μεταξύ, λοιπόν, του ΠΠ και του ΠΣ, υπάρχουν μεν ορισμένα πολιτισμικά προβλήματα, αλλά δεν επηρέασαν σε τέτοιο βαθμό την δημιουργία του ΚΣ. Η επίλυσή τους δηλαδή έγινε άμεσα και εύκολα, καθώς οι νόρμες και οι συμβάσεις κάθε γλώσσας είναι συγκεκριμένες, πράγμα που διαφαίνεται και στις παρακάτω περιπτώσεις:

ΚΠ:	ΚΣ:
Auch die 1989/90 eingestellten Kontrollen	Οι έλεγχοι που είχαν διακοπεί το 1989-90

sind zurück	γίνονται ξανά
Das aber heißt, dass sich bisher gerade einmal zwei Prozent der syrischen Flüchtlinge, nämlich 250 000 , auf den Weg nach Europa gemacht haben.	Αλλά αυτό σημαίνει ότι μέχρι στιγμής μόνο το 2% των προσφύγων της Συρίας, ήτοι 250.000 πρόσφυγες, έχει μεταναστεύσει με στόχο την Ευρώπη.
Die Landtagswahlen am 16. März kommenden Jahres werden für die AfD wegweisend sein.	Οι περιφερειακές εκλογές στις 16 Μαρτίου του ερχόμενου έτους θα είναι καθοριστικές για το AfD.
Damit würde die neue Weltordnung des 21. Jahrhunderts den neuen (und alten) Großmächten und ihren imperialen Ambitionen überlassen bleiben.	Αυτό θα ισοδυναμούσε με τη νέα παγκόσμια τάξη του 21ου αιώνα στις νέες (και παλαιές) μεγάλες δυνάμεις και τις ιμπεριαλιστικές φιλοδοξίες τους.
Für weitere 120 000 beschlossen die Innenminister am 22. September einen neuen Verteilungsschlüssel – allerdings stimmten Ungarn, Tschechien, die Slowakei und Rumänien gegen die Einigung.	Για άλλους 120.000 οι Υπουργοί Εσωτερικών ενέκριναν στις 22 Σεπτεμβρίου νέα λύση αναδιανομής- αν και η Ουγγαρία, η Τσεχική Δημοκρατία, η Σλοβακία και η Ρουμανία ψήφισαν κατά της συμφωνίας.

Όπως, λοιπόν, παρατηρούμε σε αυτήν την κατηγορία προβλημάτων υπάρχουν βασικές διαφορές στον τρόπο που γράφονται οι ημερομηνίες— στα γερμανικά χρησιμοποιούνται τελείες μετά τον αριθμό— ενώ οι αριθμοί που αναφέρονται δεν παίρνουν τελείες. Τα ποσοστά επίσης αναγράφονται ολογράφως, ενώ στα ελληνικά προτιμάται το σύμβολο, παρόλο που θα μπορούσε επίσης να αναγράφεται ολογράφως.

6.3 ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Τα γλωσσικά προβλήματα, από την άλλη πλευρά, σχετίζονται με τις δομικές διαφορές του λεξιλογίου, τη σύνταξη και γενικότερα την δομή των γλωσσών (βλ. Nord, 2014:150). Γλωσσικά προβλήματα που αντιμετωπίστηκαν ήταν η μετατροπή σύνταξης έτσι ώστε να αποδοθεί με τον καταλληλότερο τρόπο στη ΓΣ²²: (ΚΠ: “Die Zerstörung der ersten Republik auf deutschem Boden war die Folge.”/ ΚΣ: «Το αποτέλεσμα ήταν η καταστροφή της πρώτης δημοκρατίας στο γερμανικό έδαφος.»).

²² ΓΣ: Γλώσσα-Στόχος

Οι ιδιωματισμοί αποτελούν επίσης βασικό γλωσσικό πρόβλημα και απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή αλλά και γνώση για την σωστή απόδοση στη ΓΣ (βλ. Seel, 2015:20). Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ο ιδιωματισμός που εντοπίζεται στην παρακάτω πρόταση του ΚΠ και ακολουθούμε μια λειτουργική προσέγγιση, προκειμένου να γίνει κατανοητή η πληροφορία στον ΠΣ: (ΚΠ: “Auch in Deutschland dürften die Rechtspopulisten bald jubilieren. Frauke Petrys AfD, nach der Abspaltung des Lucke-Flügels von Teilen der Medien voreilig totgesagt, wittert bereits Morgenluft.”/ ΚΣ: «Το AfD (Εναλλακτική για τη Γερμανία) της Φράουκε Πέτρι, που βιαστικά θεωρήθηκε "νεκρό" από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης μετά τη διάσπαση της πλευράς του Lucke, ήδη ευνοείται.»).

Παρατηρούμε ότι δεν διατηρείται η ιδιότητα του ιδιωματισμού, καθώς δεν υπάρχει αντίστοιχη έκφραση στη ΓΣ, αλλά κατανοούμε αυτό που θέλει να πει ο συγγραφέας του κειμένου.

Πρέπει να αναφερθεί ότι οι επτά βασικές μεταφραστικές τεχνικές των Βιναί και Νταρμπελνέτ, όπως το δάνειο, το έκτυπο, η κατά λέξη μετάφραση, η μετατόπιση, η μετατροπία, η ισοδυναμία και η προσαρμογή, διευκολύνουν τον ρόλο του μεταφραστή ως προς το ύφος, το λεξιλόγιο και τις συντακτικές δομές (βλ. Munday, 2004:104). Στο ΚΠ εντοπίζονται αρκετά γλωσσικά δάνεια. Στην περίπτωση των μεταφραστικών δανείων πρόκειται για λέξεις, η μεταφορά των οποίων γίνεται απευθείας από την ΓΠ²³ στη ΓΣ. Μάλιστα, λόγω της συχνής χρήσης τους στη ΓΣ αποτελούν κομμάτι του λεξιλογίου της, όπως συμβαίνει με τις παρακάτω λέξεις:

- Δάνεια από την ελληνική γλώσσα στη γερμανική: ahistorisch, Egoismus, Hegemon, Hegemonie
- Δάνειο από την γερμανική γλώσσα στην ελληνική: πολιτμπιρό
- Δάνειο από την αγγλική γλώσσα, που χρησιμοποιείται και στην γερμανική και στην ελληνική: Selfies
- Δάνειο από την αγγλική γλώσσα στην ελληνική: capital controls
- Δάνειο από την γαλλική γλώσσα στην γερμανική: Regime

Στην κατηγορία των γλωσσικών προβλημάτων εντάσσονται επίσης οι συντομογραφίες και οι συμφράσεις. Στην περίπτωση των συντομογραφιών είναι χαρακτηριστικό ότι

²³ ΓΠ: Γλώσσα-Πηγή

περιλαμβάνονται τα αρχικά γράμματα των λέξεων και προφέρονται ξεχωριστά σε αντίθεση με τα ακρώνυμα που προφέρονται ως ολόκληρη λέξη (βλ. Κελάνδριας, 2007:98). Στο ΚΠ εντοπίστηκαν οι εξής συντομογραφίες:

ΚΠ:	ΚΣ:
UN-Flüchtlingshilfswerks (UNHCR)	η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ (UNHCR)
Das Welternährungsprogramm der Vereinten Nationen (WFP)	το Παγκόσμιο Πρόγραμμα Σίτισης των Ηνωμένων Εθνών (WFP)

Πρέπει να αναφερθεί ότι σε πολλές περιπτώσεις καθιερώνεται τόσο ο όρος όσο και η βραχυγραφία του στη ΓΣ. Στην περίπτωση αυτή όμως, καθιερώθηκε ο όρος στη ΓΣ, αλλά διατηρήθηκε η βραχυγραφία από την ΓΠ των συντομογραφημένων λέξεων, εν προκειμένω την αγγλική (βλ. Κελάνδριας, 2007:101-102). Όπως και στο ΚΠ έτσι και στο ΚΣ πρέπει σαφώς να μεταφραστεί το UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees) και το WFP (World Food Programme). Σε κάθε γλώσσα αποδίδεται διαφορετικά και φυσικά δεν είναι όλοι οι αναγνώστες σε θέση να γνωρίζουν τι σημαίνουν στην αγγλική γλώσσα τα ακρώνυμα. Εφόσον υπάρχει σε κάθε γλώσσα η αντίστοιχη μετάφραση, σαφώς και θα χρησιμοποιηθεί. Ωστόσο είναι σημαντικό να διατηρηθεί το ακρώνυμο σε παρένθεση. Σε μια πρόχειρη αναζήτηση του ο αναγνώστης θα μπορέσει αμέσως να βρει περί τίνος πρόκειται. Εκτός αυτού σε οποιαδήποτε άλλη στιγμή που θα διαβάσει το συγκεκριμένο ακρώνυμο θα γνωρίζει για αυτό.

Οι παρακάτω συμφράσεις που εντοπιστήκαν στο ΚΠ δημιούργησαν σε ένα πρώτο στάδιο πρόβλημα. Με την κατάλληλη, όμως, αναζήτηση σε σώματα κειμένων (<http://www.sek.edu.gr/>) αντιμετωπίστηκαν, διατηρώντας το γλωσσικό ύφος αλλά και την πληροφορία του ΚΠ:

ΚΠ:	ΚΣ:
übernimmt die Drecksarbeit	αναλαμβάνει τη βρόμικη δουλειά
die Vorstellungen gehen weit auseinander	οι ιδέες δίστανται

Παρά την παγιωμένη φρασεολογία που υπάρχει, παραδείγματος χάριν στις συνάψεις στα λεξικά συμπλέγματα ή στους ιδιωτισμούς, είναι γεγονός ότι οι πολυλεκτικές μονάδες, που συντάσσουν ένα ρηματικό σύμπλεγμα, μπορούν να συνδυαστούν και πιο «ελεύθερα» (βλ. Γούτσος, Φραγκάκη, 2015:93). Στο συγκεκριμένο όμως γλωσσικό πρόβλημα η λύση δόθηκε πιο άμεσα, αφού θα μπορούσαμε να πούμε ότι πρόκειται για στερεοτυπικές εκφράσεις, καθώς η μία λέξη είναι αλληλένδετη με την άλλη και για αυτό η σημασία προκύπτει από το σύνολο του ρηματικού συμπλέγματος. Το Σώμα Ελληνικών Κειμένων, παρόλο που δεν είναι πολύγλωσσο αλλά μονόγλωσσο, ήταν ιδιαίτερα χρήσιμο, ακριβώς επειδή ο συλλογισμός κατευθυνόταν στις λέξεις που θα χρησιμοποιούνταν και οι συμφράσεις, καθώς είναι παγιωμένες, εντοπίστηκαν άμεσα. Σαφώς για την τεκμηρίωση τους έγινε χρήση του συγκεκριμένου εργαλείου.

Ένα συχνό γλωσσικό πρόβλημα κατά την διαδικασία της μετάφρασης από ή προς τα γερμανικά είναι η μετάφραση σύνθετων ονομάτων. Σύμφωνα με τον Seel (2015: 109):

«[H] γερμανική γλώσσα έχει αναπτύξει με την πάροδο των αιώνων την ικανότητα και την ευελιξία να σχηματίζει πολυσύνθετες λέξεις που συνιστούν και παράγωγα του πρωταρχικού λήμματος.».

Χαρακτηριστικό παράδειγμα στο ΚΠ είναι το σύνθετο ουσιαστικό «die Ideengeberin». Για την επίλυση αυτών των γλωσσικών προβλημάτων κρίνεται σκόπιμη η επιλογή ανάμεσα σε πιθανές τεχνικές, όπως τη μετατροπία, τη μετάταξη, την περίφραση ή/και την απλοποίηση (Nord:2014:151). Στην περίπτωση αυτή, η τεχνική που υιοθετήσαμε είναι η περίφραση, καθώς στην ΓΣ δεν είναι δυνατό να αποδοθεί η λέξη μονολεκτικά και έτσι δίνεται στον αναγνώστη με ακρίβεια η πληροφορία που υπάρχει στο ΚΠ. (ΓΣ: «η πηγή ιδεών»)

Παρατηρούμε, λοιπόν, ότι κάποια μεταφραστικά προβλήματα είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με ένα συγκεκριμένο ΚΠ. Αυτό συμβαίνει με σχήματα λόγου, λογοπαίγνια και νεολογισμούς (βλ. Nord, 2004:152). Οι νεολογισμοί, που, κατά τον Crystal (Κρύσταλ, 2003:240, στο Κελάνδριας, 2007:84), είναι «λεξιπλασίες, γλωσσικοί τύποι που εφευρίσκει συνειδητά ή χρησιμοποιεί τυχαία ένας ομιλητής σε μια μόνο συγκεκριμένη στιγμή», εντοπίστηκαν και στο παραπάνω ΚΠ:

ΚΠ:	ΚΣ:
die Anti- Europäer	οι ευρωσκεπτικιστές

internationalistischer Nationalismus	διεθνιστικός εθνικισμός
die Europäisierung	ο εξευρωπαϊσμός

Οι παραπάνω νεολογισμοί αποτελούν μετάφραση από τη ΓΠ στη ΓΣ. Όμως, όταν ο δανεισμός από τη ΓΠ δεν είναι αποτελεσματικός και δεν εκφράζεται το νόημα, γεννιέται η ανάγκη για δημιουργία νέων ειδικών όρων από ειδικούς.

Στην μετάφρασή μας, χαρακτηριστικό παράδειγμα νεολογισμού αποτελεί η απόδοση των όρων:

ΚΠ:	ΚΣ:
der Sehnsuchtskontinent	η ήπειρος της Επαγγελίας
die Athener Frühling	η Αθηναϊκή Άνοιξη
das Dienstleistungsproletariat	το προλεταριάτο των υπηρεσιών

Πρόκειται για τεχνητή δημιουργία και συγκεκριμένα μεταφραστικό δάνειο, που έχει κανονιστικό χαρακτήρα. Οι δάνειες λέξεις προκύπτουν από την μετάφραση των μορφημάτων ένα προς ένα (βλ. Κελάνδριας, 2007:93). Οι όροι αυτοί δεν έχουν καθιερωθεί και η απόδοσή τους είναι απλώς μια πρόταση, που επιλέχθηκε ως ορθότερη.

6.4 ΙΔΙΑΖΟΝΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Στην κατηγορία αυτή τα προβλήματα απορρέουν από το ίδιο το ΚΠ. Εν προκειμένω, δεν εντοπίστηκαν τέτοιου είδους προβλήματα.

7. Η ΧΡΗΣΗ ΥΠΕΡΣΥΝΔΕΣΜΩΝ ΣΤΟ ΚΣ

Αξίζει να αναφερθεί ότι, εφόσον το ΚΣ είναι ένα κείμενο σε ηλεκτρονική μορφή όπως και το ΚΠ, είναι σημαντικό να αντιλαμβάνεται ο μεταφραστής τις δυνατότητες που του δίνονται μέσω της τεχνολογίας. Τα τελευταία χρόνια εξάλλου παρατηρείται ακόμα περισσότερη συσχέτιση της μετάφρασης με την τεχνολογία. Η μετάφραση κατέχει μια τεχνολογική διάσταση. Δίνεται η δυνατότητα δημιουργίας ψηφιακού κειμένου, επεξεργασίας του κειμένου, ρύθμισης επιμέρους λειτουργιών (https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/3906/1/10_chapter_07.pdf) Στην περίπτωση μας, πέρα από την παραγωγή του ΚΣ σε ψηφιακή μορφή, καθώς και το ΚΠ ήταν ήδη σε ηλεκτρονική μορφή, γίνεται χρήση υπερσυνδέσμου σε ορισμένα σημεία αντί για χρήση υποσημείωσης ([κανονισμός "Δουβλίνο II"](#)/[ο κανονισμός "Δουβλίνο III"](#)). Με τον τρόπο αυτό δίνεται η επιλογή στον αναγνώστη να ανατρέξει σε περαιτέρω πληροφορίες. Μάλιστα, αυτή η μέθοδος διαφορετικών διαδρομών ανάγνωσης και πλοήγησης ονομάζεται υπερκείμενο και βασικό χαρακτηριστικό του είναι ότι ξεπερνά την γραμμικότητα που υπάρχει στα βιβλία (http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSB100/534/3531,14509/index4_2.html)

8. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΚΣ

Από την αρχή της φοίτησής μου στο Τμήμα Ξένων Γλωσσών Μετάφρασης και Διερμηνείας θυμάμαι την βαρύτητα που είχε η αξιολόγηση της μεταφραστικής διαδικασίας και κυρίως το αποτέλεσμα, ήτοι το μετάφρασμα. Κάθε μεταφραστής, πέρα από το γεγονός ότι είναι χρέος του να αξιολογήσει το αποτέλεσμα της δουλειάς του, νιώθει ότι είναι και προσωπική του ανάγκη, προκειμένου να βελτιωθεί. Για την επίτευξη, λοιπόν, της σχετικής εγκυρότητας της μετάφρασης, εύλογα διερωτάται ο εκάστοτε μεταφραστής κατά πόσο οι δέκτες της είναι σε θέση να ανταποκριθούν στο μήνυμά της.

Στην παραπάνω περίπτωση, αναφέρθηκε αρχικά ο τύπος της μετάφρασης που ορίζει κατά πόσο το κείμενο προς μετάφραση θα πρέπει να συνάδει με τις υφολογικές συμβάσεις του ΠΠ ή σε αυτές του ΠΣ και ξεκαθαρίσαμε ότι πρόκειται για εργαλειακή μετάφραση. Οι λειτουργικές προσεγγίσεις καθορίζουν έναν τρόπο αξιολόγησης αρκετά αντικειμενικό σχετικά με την ποιότητα της μετάφρασης. Σύμφωνα με τις λειτουργικές προσεγγίσεις η μετάφραση οποιουδήποτε κειμένου θεωρείται επιτυχημένη, εφόσον έχει επιτελέσει τον σκοπό της, τον οποίο έθετε η μεταφραστική εντολή.

Σε ένα μεταφρασμένο κείμενο που υπερτερεί η αναφορική λειτουργία, οι πληροφορίες του ΚΣ θα πρέπει να έχουν προτεραιότητα στο ΚΣ συγκριτικά με οποιαδήποτε άλλη λειτουργία ή υπο-λειτουργία (βλ. Nord, 2014:172). Με γνώμονα τα λόγια της Nord, ουσιαστικά αποδόθηκε στο ΚΣ η κύρια λειτουργία του ΚΠ, παράγοντας έτσι ένα κείμενο αποδεκτό (αποδεκτότητα) από το κοινό για το οποίο προοριζόταν, τουτέστιν το ελληνικό αναγνωστικό κοινό.

Για να αξιολογήσουμε όμως ουσιαστικότερα το ΚΣ πρέπει να το εξετάσουμε και από την δική του σκοπιά, κατά πόσο υπάρχει σε αυτό συνοχή και συνεκτικότητα.

Ο συγγραφέας του ΚΠ παρουσιάζει τις έννοιες, το θέμα και γενικότερα τις πληροφορίες ακολουθώντας μια λογική αλληλουχία. Όντας κείμενο πληροφορικό-αναφορικό, εντοπίζεται υψηλή πληροφορική και υφολογικά διακρίνεται από τον μακροπερίοδο λόγο. Το ΚΣ συμμορφώνεται με τον κειμενικό τύπο του πρωτοτύπου και τις γενικές υφολογικές συμβάσεις επιτυγχάνοντας την επιδιωκόμενη λειτουργία.

9. ΓΛΩΣΣΑΡΙ ΕΙΔΙΚΩΝ ΟΡΩΝ

Κατά την διαδικασία σύνταξης αυτής της εργασίας, κρίνεται αναγκαία η αποδελτίωση ειδικών όρων που εμφανίζονται στο ΚΠ και αποδίδονται στο ΚΣ με τη δημιουργία ενός γλωσσαρίου, για την πληρέστερη προσέγγιση του εν λόγω εγχειρήματος. Ενδεικτικά, παρατίθενται οι όροι στον παρακάτω πίνακα:

<i>Γερμανικός όρος</i>	<i>Ελληνικός όρος</i>
Europäische Union (EU)	Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ)
das Abkommen von Schengen	η Συνθήκη του Σένγκεν
das Abkommen von Dublin	η Συνθήκη του Δουβλίνου
die Bundesrepublik	η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία
die Gewährung des Rechts auf Asyl	η χορήγηση δικαιώματος ασύλου
die solidarische Aufnahmepraxis	η αλληλέγγυα πρακτική εισδοχής
die EU-Flüchtlingspolitik	η ευρωπαϊκή πολιτική για τους πρόσφυγες
das Asylverfahren	η διαδικασία ασύλου
die Politik der Abschottung	η πολιτική απομόνωσης
der Asylantragsteller	ο αιτών άσυλο
die Aufnahmeeinrichtungen	οι εγκαταστάσεις υποδοχής
das Bleiberecht	το δικαίωμα παραμονής
die Flüchtlingsströme	οι ροές προσφύγων
der syrische Stellvertreterkrieg	ο πόλεμος της Συρίας δια πληρεξουσίων
das Assad-Regime	το καθεστώς Ασάντ
der Terror des IS	η τρομοκρατία της ISIS
das Lager	το στρατόπεδο προσφύγων
UN-Flüchtlingshilfswerk (UNHCR)	η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ (UNHCR)
das Welternährungsprogramm der Vereinten Nationen (WFP)	Παγκόσμιο Πρόγραμμα Σίτισης των Ηνωμένων Εθνών (WFP)

die Flucht-Brennpunkte	τα καυτά ζητήματα σχετικά με το προσφυγικό
der Schlepper	διακινητής μεταναστών
die ungerechte Welthandelsordnung	αθέμιτη παγκόσμια εμπορική τάξη
die Aufnahmekapazitäten	οι δυνατότητες απορρόφησης
das europäische Einwanderungsgesetz	η ευρωπαϊκή νομοθεσία για τη μετανάστευση
US-Verteidigungsminister	υπουργός Άμυνας των Η.Π.Α
die Anti- Europäer	οι ευρωσκεπτικιστές
EU-Kommission	Ευρωπαϊκή Επιτροπή
die EU-Innenminister	οι Υπουργοί Εσωτερικών της ΕΕ
das deutsche Asylrecht	ο γερμανικός νόμος περί ασύλου
die Willkommenskultur	η κουλτούρα καλωσορίσματος
die Sehnsuchtsland	η Γη της Επαγγελίας
der Sehnsuchtskontinent	η ήπειρος της Επαγγελίας
die zwei Seiten einer Medaille	οι δύο όψεις ενός νομίσματος
der Exportweltmeister	ο παγκόσμιος πρωταθλητής εξαγωγών
die Handelsbilanzüberschüssen	τα εμπορικά πλεονάσματα
das Fluchtziel	προορισμός διαφυγής
die Menschheitsverbrechen des Nationalsozialismus	εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας των εθνικοσοσιαλιστών
menschenrechtlicher Schatz	«θησαυρός» ανθρωπίνων δικαιωμάτων
der Hippie-Staat	χίπικο κράτος
die europäische Rechte	η ευρωπαϊκή Δεξιά
der UKIP-Chef	ο επικεφαλής του Κόμματος Ανεξαρτησίας Ηνωμένου Βασιλείου
die Rechtspopulisten	οι δεξιοί λαϊκιστές
die Öffnungspolitik	πολιτική ανοίγματος
der linke Populismus	ο αριστερός λαϊκισμός

die neoliberale Hegemonie	η νεοφιλελεύθερη ηγεμονία
die populistische Strategie	η λαϊκιστική στρατηγική
das Referendum	το δημοψήφισμα
die Austeritätspolitik	η πολιτική λιτότητας
die Sparmaßnahmen	τα μέτρα λιτότητας
der Konjunkturrückgang	ύφεση
die neoliberalen Euro-Eliten	οι νεοφιλελεύθερες ευρω-ελίτ
der Finanzminister	υπουργός Οικονομικών
die EU-Sparvorgaben	τα μέτρα λιτότητας της ΕΕ
das Schandfrieden von Versailles	η Συνθήκη των Βερσαλλιών
die Weimarer Republik	η Δημοκρατία της Βαϊμάρης
die Euro-Technokraten	Οι Ευρωτεχνοκράτες
das Lumpenproletariat	το λούμπεν προλεταριάτο
die Asylbewerberheime	τα κέντρα φιλοξενίας των αιτούντων άσυλο
die proletarische Revolution	μια προλεταριακή επανάσταση
der Nationalchauvinist	εθνικός σοβινιστής
das Politbüro	το πολιτμπιρό
das Dienstleistungsproletariat	το προλεταριάτο των υπηρεσιών
die europäische Oligarchie	η ευρωπαϊκή ολιγαρχία
die Prager Frühling	η Άνοιξη της Πράγας
die Athener Frühling	η Αθηναϊκή Άνοιξη
internationalistische Nationalismus	διεθνιστικός εθνικισμός
die Renationalisierung	η επανεθνικοποίηση
die Populistische Polarisierung	η λαϊκιστική πόλωση
die Europäisierung	ο εξευρωπαϊσμός
globale Mitsprache	δικαίωμα συναπόφασης σε παγκόσμιο επίπεδο

10. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ολοκληρώνοντας, λοιπόν, το παραπάνω ακαδημαϊκό εγχείρημα, θα ήθελα να αναφέρω ότι προσπάθησα να αναλύσω διεξοδικά όλα τα στοιχεία του ΚΠ και εν συνεχεία του ΚΣ, συμβουλευόμενη βασικές θεωρίες μετάφρασης και καθοδηγούμενη από τα πρότυπα και τις νόρμες τόσο της γλώσσας που χρησιμοποιείται στο ΚΠ όσο και της γλώσσας του ΚΣ.

Η Επιστήμη της Μετάφρασης είναι μία πρόκληση για όποιον θέλει να υπερβεί τα όρια σε προσωπικό, γνωστικό, επαγγελματικό, γλωσσικό και πολιτισμικό επίπεδο. Προϋποθέτει την ύπαρξη βασικών εφοδίων, αλλά όρια στην βελτίωση και ανάπτυξη των δεξιοτήτων δεν υπάρχουν. Με άλλα λόγια, τα όρια κάθε φορά μετατοπίζονται, καθώς μέσα από τη διαδικασία της μετάφρασης ο μεταφραστής συμπληρώνει το λιθαράκι του σε όλα τα επίπεδα της ζωής του αφού θα μπορούσαμε να πούμε ότι η μετάφραση είναι βίωμα, μία ανθρώπινη δράση-δραστηριότητα παρά μια απλή μεταφορά λέξεων από μία γλώσσα σε μιαν άλλη. Η μετάφραση μας εισάγει σε έναν νέο κόσμο. Κάθε μετάφρασμα μπορεί να αποτελεί μια πραγματικότητα διαφορετική για κάθε μεταφραστή και αναγνώστη. Ο μεταφραστής γίνεται ταυτόχρονα παραγωγός και αναγνώστης. Κλείνοντας ένα είναι σίγουρο: χωρίς τη μετάφραση θα αντιλαμβανόμασταν τον κόσμο διαφορετικά και τα όριά του θα ήταν αισθητά.

Τέλος, πρέπει να αναφέρω ότι ως φοιτήτρια του Τμήματος Ξένων Γλωσσών Μετάφρασης και Διερμηνείας του Ι.Π., δηλώνω ρητά ότι σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής συμπεριλαμβανομένων δημοσιευμένων μεταφράσεων, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Κελάνδριας, Π. (2007). *Η Μετάφραση των Οικονομικών Κειμένων, Μια λειτουργική προσέγγιση*. Αθήνα: Δίαυλος

Κελάνδριας, Π. (2016). *ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ*. Αθήνα: Δίαυλος.

Μουφ, Σαντάλ (2010). *Επί του πολιτικού*. Αθήνα: Εκρρεμές

Munday, Jeremy (2004). *Μεταφραστικές Σπουδές: Θεωρίες και Εφαρμογές*. μτφ. Άγγελος Φιλίππατος. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Nord, Christiane (2014). *Η Μετάφραση ως στοχευμένη δραστηριότητα: Εισαγωγή στις Λειτουργικές Προσεγγίσεις*. μτφ. Σίμος Π. Γραμμενίδης και Δέσποινα Δ. Λάμπρου. Αθήνα: Δίαυλος.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ

Γούτσος, Δ., Φραγκάκη, Γ., 2015. *Εισαγωγή στη γλωσσολογία σωμάτων κειμένων*. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Τελευταία πρόσβαση: 31 Ιανουαρίου 2020 στο <http://hdl.handle.net/11419/1932>

Γραμμενίδης, Σ., Δημητρούλια, Ξ., Κουρδής, Ε., Λουπάκη, Ε., Φλώρος, Γ. 2015. Η τεχνολογική διάσταση της μετάφρασης. [Κεφάλαιο Συγγράμματος]. Στο Γραμμενίδης, Σ., Δημητρούλια, Ξ., Κουρδής, Ε., Λουπάκη, Ε., Φλώρος, Γ. 2015. *Διεπιστημονικές προσεγγίσεις της μετάφρασης*. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. κεφ 7. Τελευταία πρόσβαση: 30 Ιανουαρίου 2020 στο <http://hdl.handle.net/11419/3906>

Seel, O. I. Εισαγωγή στη Γενική Μετάφραση: *Μια λειτουργική προσέγγιση με βάση το ζεύγος γλωσσών ελληνικά/γερμανικά και τα κειμενικά είδη συνταγών μαγειρικής, διαφημίσεων, ταξιδιωτικών οδηγών και φυλλαδίων*. Τελευταία πρόσβαση: 26 Ιανουαρίου 2020 στο https://repository.kallipos.gr/pdfviewer/web/viewer.html?file=/bitstream/11419/2568/7/00_master_document_interractive.pdf

ΛΕΞΙΚΑ

ΕΝΤΥΠΑ

Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών. (1998). *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*. (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη). Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Μπαμπινιώτης, Γεώργιος. (1998). *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΑ

ΣΕΚ - [Σώμα Ελληνικών Κειμένων / *Corpus of GreekTexts*]. Τελευταία πρόσβαση: 30 Ιανουαρίου 2020 στο <http://www.sek.edu.gr/>

Duden. *Deutsches Rechtschreibwörterbuch*. Τελευταία πρόσβαση: 30 Ιανουαρίου 2020 στο <https://www.duden.de/>

Pons. *Online- Wörterbuch Deutsch- Griechisch*. Τελευταία πρόσβαση: 30 Ιανουαρίου 2020 στο <https://de.pons.com/>

The GCMTP (*The Greek Crisis Multilingual Term Project*): *A multilingual term base on the economic crisis in Greece*. Academic project manager, coordinator and general editor: Dr. Olaf Immanuel Seel. Τελευταία πρόσβαση: 17 Ιανουαρίου 2020 στο <http://83.212.168.140/gcmtip/>

ΣΕΛΙΔΕΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Ο παγκόσμιος Ιστός: *Εισαγωγή στην έννοια του Υπερκειμένου*. Τελευταία πρόσβαση: 30 Ιανουαρίου 2020 στο http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSB100/534/3531,14509/index4_2.html